

**Σχολή κοινωνικών επιστημών, τεχνών και ανθρωπιστικών
σπουδών**

Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα

Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής

**«Ανάλυση των πολέμων δια αντιπροσώπων και ο αντίκτυπος
τους στην ευρωπαϊκή και περιφερειακή ασφάλεια: Η
περίπτωση της Συρίας.»**

Νούλη Στυλιανή-Μαρία

Ιανουάριος 2023

**Σχολή κοινωνικών επιστημών, τεχνών και
ανθρωπιστικών σπουδών**

Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα

Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής

**«Ανάλυση των πολέμων δια αντιπροσώπων και ο αντίκτυπος τους
στην ευρωπαϊκή και περιφερειακή ασφάλεια: Η περίπτωση της
Συρίας.»**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς
Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο
Νεάπολις**

Νούλη Στυλιανή-Μαρία

Ιανουάριος 2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Στυλιανή-Μαρία Νούλη, Ιανουάριος 2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	1
Abstract.....	3
Κατάλογος συντομογραφιών.....	5
Εισαγωγή	6
Θεωρητικό πλαίσιο	12

Κεφάλαιο 1: Το Συριακό καθεστώς πριν και μετά την Αραβική Άνοιξη

- 1.1 Η Συρία στη διεθνή σκηνή πριν τον εμφύλιο
- 1.2 Η «προνομιακή» σχέση Δαμασκού-Μόσχας-Τεχεράνης
- 1.3 Συριακή κρίση: Γεγονότα, αίτια και συνέπειες

Κεφάλαιο 2: Πόλεμοι δια αντιπροσώπων: Η περίπτωση της Συρίας

- 2.1 Κύριοι περιφερειακοί πολιτικοί δρώντες και Μεγάλες Δυνάμεις
- 2.2 Μη κρατικοί δρώντες - «αντιπρόσωποι»

Κεφάλαιο 3: Ο αντίκτυπος της συριακής κρίσης για την ευρωπαϊκή και περιφερειακή ασφάλεια: οι προκλήσεις που απορρέουν από την άνοδο του Ισλαμικού Κράτους και τις πολιτικές τοπικών κρατικών δρώντων με φόντο την Συρία.....

- 3.1 Η άνοδος του ISIS και οι προκλήσεις για την ευρωπαϊκή ασφάλεια
- 3.2 Προκλήσεις που εγείρονται για την περιφερειακή ασφάλεια από τις πολιτικές τοπικών κρατικών δρώντων με φόντο την Συρία

Συμπέρασμα

Βιβλιογραφία

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή/Φοιτήτριας: Νούλη Στυλιανή-Μαρία

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: «Ανάλυση των πολέμων δια αντιπροσώπων και ο αντίκτυπος τους στην ευρωπαϊκή και περιφερειακή ασφάλεια: Η περίπτωση της Συρίας.»

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Ἡ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Νούλη Στυλιανή-Μαρία, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Ανάλυση των πολέμων δια αντιπροσώπων και ο αντίκτυπος τους στην ευρωπαϊκή και περιφερειακή ασφάλεια: Η περίπτωση της Συρίας.», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Νούλη Στυλιανή - Μαρία

Περίληψη

Λέξεις-κλειδιά: πόλεμοι δια αντιπροσώπων, Συρία, Ιράν, Σαουδική Αραβία, Ισραήλ, Ρωσία, Η.Π.Α, ευρωπαϊκή ασφάλεια, Μέση Ανατολή, Ευρώπη, προσφυγική κρίση, ισλαμοφοβία

Η εύφλεκτη περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελεί αναντίρρητα πεδίο διαρκών κρίσεων με μείζονες συνέπειες, όχι μόνο σε περιφερειακό, αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Την τελευταία δεκαετία, τόσο οι διενέξεις, όσο και τα εμπλεκόμενα μέρη έχουν πολλαπλασιαστεί, εφόσον διακυβεύονται τα συμφέροντα κρατικών δρώντων, οι οποίοι πασχίζουν να εμποδίσουν την επικράτηση των αντιπάλων τους.

Αντικείμενο μελέτης της διατριβής θα αποτελέσει η περίπτωση της συριακής κρίσης, η οποία εξελίχθηκε σε έναν πολυετή πόλεμο δια «αντιπροσώπων» μεταξύ Μεγάλων Δυνάμεων, περιφερειακών πολιτικών δρώντων και μη. Η Συρία αποτέλεσε πεδίο συγκρούσεων για χώρες όπως το Ιράν, η Σαουδική Αραβία και οι Η.Π.Α, οι οποίες εξοπλίζοντας, είτε οικονομικά είτε στρατιωτικά, παραστρατιωτικές ομάδες, «παλεύουν» να κυριαρχήσουν και να περιορίσουν την επιρροή των αντιπάλων τους.

Η διαρκής κρίση προκάλεσε την ταχεία άνοδο και εξάπλωση ισλαμιστικών μορφωμάτων, όπως ο ISIS. Η Ευρώπη βρέθηκε στο έλεος αιματηρών τρομοκρατικών επιθέσεων, εμπνευσμένων ή ενορχηστρωμένων από το Ι.Κ, οι οποίες προκάλεσαν ανασφάλεια και διχασμό τους πολίτες. Το «κύμα» πρωτοφανών μεταναστευτικών ροών που διέσχισε τα σύνορα της επέφερε αποξένωση των μουσουλμάνων και άνοδο ακροδεξιών στοιχείων.

Όμως, η συριακή σύγκρουση επέφερε συνέπειες και για την περιφερειακή ασφάλεια. Οι συνθήκες περιφερειακού ανταγωνισμού που επικράτησαν με φόντο την Συρία, πρωτίστως για τα «ηνία» της ηγεμονίας στην Μ. Ανατολή και, δευτερευόντως προς εξυπηρέτηση γεωπολιτικών οφελών, μεταξύ τοπικών κρατικών δρώντων, δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες για νέες συγκρούσεις, μεγαλύτερης εμβέλειας, αλλά και πιθανής επανεμφάνισης του Ι.Κ. Η διαρκής επέκταση της ιρανικής επιρροής σε Συρία και Λίβανο, παρακίνησε Ριάντ και Ιερουσαλήμ για ανάμειξη στην συριακή

κρίση, προσδίδοντας της μεγαλύτερη δυναμική. Όμως, και η τουρκική ατζέντα για την Συρία επιφέρει επιπτώσεις για ενδεχόμενη επιστροφή του Ι.Κ στην συριακή επικράτεια.

Κύριος σκοπός της διατριβής είναι να μελετηθεί το φαινόμενο των *proxy wars*, παίρνοντας ως παράδειγμα την περίπτωση της Συρίας, και των συνεπειών της στην ευρωπαϊκή και περιφερειακή ασφάλεια. Μέσω των παραπάνω ευρημάτων θα επιχειρήσω να εξάγω τα εξής συμπεράσματα: Πρώτον, κρίσεις στις οποίες εμπλέκονται πολιτικοί δρώντες, που με την συνεισφορά «αντιπροσώπων» προωθούν τα συμφέροντα τους, βλάπτουν τα θεμέλια ασφαλείας σε Ευρώπη και Μέση Ανατολή, προκαλώντας πολύπλευρες επιπτώσεις. Τα πρόσφατα παραδείγματα τέτοιων πολέμων (Συρία, Λιβύη) μας επιτρέπουν να συμπεράνουμε, ότι, όταν ισχυροί πολιτικοί δρώντες αναμειγνύονται σε μία κρίση, παρέχοντας οικονομική ή/και στρατιωτική βοήθεια σε μη κρατικούς δρώντες, προκειμένου να τους «εκπροσωπήσουν» σε μία σύγκρουση, εντείνεται η κρίση και καθίσταται, ουσιαστικά, δυσεπίλυτη. Δεύτερον, οι μεταναστευτικές/προσφυγικές ροές από την Συρία και οι αυξημένες τρομοκρατικές επιθέσεις, είτε εμπνευσμένες είτε καθοδηγούμενες από το ΙΚ, σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες προκάλεσαν την ανασφάλεια των Ευρωπαίων, μεγιστοποίησαν το φαινόμενο της ισλαμοφοβίας, περιθωριοποιώντας τον μουσουλμανικό πληθυσμό, ενώ έφεραν την άκρα δεξιά ξανά στο επίκεντρο. Τρίτον, η ανάγκη για περιφερειακή κυριαρχία και τα γεωπολιτικά συμφέροντα των κρατών, οδηγούν σε αδιέξοδο μία κρίση. Υποστήριξη τοπικών «αντιπροσώπων», επεκτατικές βλέψεις, καθώς και προσπάθειες εξάλειψης μη κρατικών ομάδων, οι οποίες συμβάλλουν στην αντιμετώπιση τρομοκρατικών οργανώσεων, επιφέρουν πρόσθετη κλιμάκωση.

Γίνεται κατανοητό, λοιπόν πως η οποιαδήποτε αστάθεια στην Μέση Ανατολή είναι αδύνατον να μην επηρεάσει την Γηραιά ήπειρο, πολλώ δε μάλλον, όταν αυτή είναι μακρά και εκτεταμένη. Ειδικότερα, σε μία κρίση όπως αυτή της Συρίας, η οποία άφησε την χώρα αποδεκατισμένη και διχασμένη, χώρες όπως η Ρωσία και το Ιράν βρήκαν πρόσφορο έδαφος, προκειμένου να επεκτείνουν την επιρροή τους στην Μ. Ανατολή, γεγονός που ελαχιστοποίησε τα περιθώρια εξεύρεσης μίας ειρηνικής λύσης. Επομένως, οι Ευρωπαίοι ηγέτες θα πρέπει να αντιληφθούν πως η περιφερειακή σταθερότητα στην ευρύτερη Μ. Ανατολή είναι αλληλένδετη με την ασφάλεια της Ευρώπης. Συνεπώς, χωρίς την πρώτη είναι αδύνατο να υπάρξει η δεύτερη.

Abstract

Keywords: proxy wars, Syria, Iran, Saudi Arabia, Israel, Russia, USA, European security, terrorism, Middle East, Europe, refugee crisis, islamophobia

The ignitable region of the Middle East is undeniably a field of permanent crises with major consequences, not only at the regional, but also at the European level. In the last decade, both the conflicts and the parties involved have multiplied, as the interests of state actors are at stake as they strive to prevent the regional dominance of their rivals.

The object of study of this thesis will be the case of the Syrian crisis, which evolved into a multi-year proxy war between Great Powers, regional political and non political actors. Syria has been a field of conflict for countries such as Iran, Saudi Arabia and the USA, which by arming, either economically or militarily, paramilitary groups, "fighting" to dominate and limit the influence of their opponents.

The ongoing crisis has caused the rapid rise and spread of Islamist formations such as ISIS. Europe has been at the mercy of bloody terrorist attacks, inspired or orchestrated by it, which have caused insecurity and division among citizens. The 'wave' of unprecedented migration flows across its borders has alienated Muslims and led to the rise of far-right elements.

But the Syrian conflict has also had implications for regional security. The conditions of regional competition that prevailed against the background of Syria, primarily for the "reins" of hegemony in the Middle East and, secondarily to serve geopolitical benefits, between local state actors, create favorable conditions for new conflicts, of greater scope, but also of a possible reappearance of ISIS. The continuous expansion of Iranian influence in Syria and Lebanon motivated Riyadh and Jerusalem to get involved in the Syrian crisis, giving it a greatest momentum. However, the Turkish agenda for Syria also has implications for the eventual return of ISIS to Syrian territory.

The main purpose of the thesis is to study the phenomenon of proxy wars, taking as an example the case of Syria and its consequences to European and regional security. Through the above findings, I will try to draw the following conclusions: First, crises

involving political actors, who with the contribution of "proxies" promote their interests, damage the foundations of security in Europe and the Middle East, causing multifaceted effects. The recent examples of such wars (Syria, Libya) allow us to conclude that, when powerful political actors intervene in a crisis, providing economic and/or military aid to non-state actors, in order to "represent" them in a conflict, it intensifies crisis and becomes, essentially, intractable. Second, immigration/refugee flows from Syria and increased terrorist attacks, whether inspired or led by IS, in European capitals have made Europeans insecure, maximized the phenomenon of Islamophobia, marginalizing the Muslim population, while bringing the far right back into the foreground. Thirdly, the need for regional sovereignty and the geopolitical interests of states lead to a dead end crisis. Support for local "proxies", expansionist ambitions, as well as efforts to eliminate non-state groups, which help counter terrorist organizations, bring additional escalation.

It is understandable, therefore, that any instability in the Middle East is impossible not to affect the Old Continent, especially when it is long and extensive. In particular, in a crisis like that of Syria, which left the country decimated and divided, countries like Russia and Iran found fertile ground in order to expand their influence in the Middle East, which minimized the scope for finding a peaceful solution.

Therefore, European leaders should realize that regional stability in the wider Middle East is intertwined with the security of Europe. So, without the first, it is impossible to have the second.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

FSA	Free Syrian Army
IRGC	Islamic Revolutionary Guard Corps
ISIS	Islamic State of Iraq and Syria
MENA	Middle East & North Africa
PKK	Kurdistan Workers' Party
PYD	Democratic Union Party
YPG	People's Defense Units
YPJ	Women's Protection Units

εκ.	εκατομμύρια
Η.Π.Α	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
Ι.Κ	Ισλαμικό Κράτος
Μ. Ανατολή	Μέση Ανατολή
Σ.Α	Σαουδική Αραβία

Εισαγωγή

Η Μέση Ανατολή ανέκαθεν αποτελούσε πεδίο διαρκών συγκρούσεων, στο οποίο έβρισκαν πρόσφορο έδαφος για να αναπτυχθούν νέες προκλήσεις για την διεθνή κοινότητα. Το ασταθές πολιτικό περιβάλλον, οι οικονομικές και κοινωνικές δυστοκίες που παρουσιάζονταν, απόρροια των ανεπιτυχών προσπάθειών των εκάστοτε κυβερνήσεων για βελτίωση των συνθηκών, ζητήματα όπως η διαφθορά και η τρομοκρατία, αποδυνάμωσαν και άφησαν στάσιμες χώρες, όπως η Συρία, καθηλώνοντας τες σε έναν φαύλο «κύκλο» παρατεταμένων κρίσεων.

Η τελευταία μαζική κρίση που εκδηλώθηκε, εξαπλώθηκε με ταχύτατους ρυθμούς στον Αραβικό κόσμο, ξέσπασε το 2011 και έκτοτε βιώνουμε τον αντίκτυπο της έως και σήμερα. Η Αραβική Άνοιξη, όπως ονομάστηκε, αποτέλεσε κομβικό σημείο για χώρες της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής. Πιο συγκεκριμένα, η λαϊκή αυτή δυσαρέσκεια πήρε την μορφή εξεγέρσεων, κεντρικά αιτήματα των οποίων ήταν είτε η αλλαγή καθεστώτος, είτε η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Όπως επισημαίνει ο Plakoudas (2017) τα αιτήματα των διαδηλωτών κατά μήκος της περιοχής MENA ήταν εν μέρει κοινά: πολιτικές ελευθερίες, σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κοινωνική δικαιοσύνη. (p. 4) Επιπλέον, αναφέρει πως η νέα γενιά Αράβων μαστίζεται από ανεργία¹, κατά κύριο λόγο, εξαιτίας της δημογραφικής έκρηξης των χωρών MENA, αλλά και των δυσμενών οικονομικών συνθηκών. (p. 3)

Σε πολλές περιπτώσεις οι διαδηλώσεις είτε καταπνίγηκαν με επέμβαση τρίτων, όπως στην περίπτωση του Μπαχρέιν, είτε προέκυψαν εκλογές, κατ' επέκταση και νέα κυβέρνηση, όπως στην περίπτωση της Αιγύπτου, υπό τον Μόρσι και τους Αδελφούς Μουσουλμάνους.

Στην περίπτωση της Συρίας η κατάσταση γρήγορα εκτραχύνθηκε, λαμβάνοντας διαστάσεις εμφυλίου. Η κυβέρνηση του Μπασάρ Αλ-Άσαντ προέβη σε καταστολή των εξεγερθέντων, πράγμα που δίχασε τον συριακό λαό, προκαλώντας την οργή της αντιπολίτευσης και της διεθνούς κοινότητας. Ακολούθησε η δημιουργία του Ελεύθερου Συριακού Στρατού, ανεξάρτητου μετώπου κατά του Άσαντ, αλλά και των Δημοκρατικών Δυνάμεων της Συρίας, αποτελούμενων, κυρίως, από Κούρδους, ενώ

¹ «Τα ποσοστά ανεργίας και φτώχειας για τους νέους των χωρών MENA είναι εξαιρετικά υψηλά: 25% και 41% αντίστοιχα το 2009 – δύο χρόνια πριν από το ξέσπασμα της Αραβικής Άνοιξης». (Plakoudas, 2017)

εμφανίστηκαν και ένοπλες μη πολιτικές ομάδες, εφαρμόζοντας η καθεμιά την δική της ατζέντα.

Βρισκόμενος εν μέσω πρωτοφανούς κρίσης, ο Άσαντ αποδέχθηκε την αρωγή δύο εκ των σημαντικότερων συμμάχων της χώρας του, του Ιράν και της Ρωσίας, οι σχέσεις των οποίων έχουν τις ρίζες τους βαθιά στο παρελθόν.

Εν παραλλήλω, η ταχεία εξάπλωση της τρομοκρατικής οργάνωσης του Ισλαμικού Κράτους (ISIS) έδωσε την απαιτούμενη αφορμή στις Η.Π.Α και τους συμμάχους τους, ώστε να αναμειχθούν στον πόλεμο, παρέχοντας σημαντική βοήθεια σε ομάδες της αντιπολίτευσης.

Η κρίση επεξετάθη σε έναν αιματηρό και πολυετή πόλεμο δια «αντιπροσώπων», ο οποίος άφησε την χώρα αποδεκατισμένη, «έρμαιο» των συμφερόντων Μεγάλων Δυνάμεων και άλλων περιφερειακών δρώντων. Ιράν και Σαουδική Αραβία βρίσκονται εξίσου σε έμμεση σύγκρουση στο έδαφος της Συρίας, μέσω της σιιτικής οργάνωσης Χεζμπολάχ και σουνιτών ανταρτών αντίστοιχα, ενώ η άμεση ιρανική εμπλοκή στα εσωτερικά της Συρίας παρακίνησε και το Ισραήλ να ταχθεί κατά του καθεστώτος.

Οι πόλεμοι δια αντιπροσώπων δεν αποτελούν πρόσφατο φαινόμενο και η ακαδημαϊκή συζήτηση γύρω από την εν λόγω θεματική προβάλλει διαφορετικές ορολογίες, οι οποίες διαμορφώνονται σύμφωνα την εκάστοτε διεθνή επικαιρότητα.

Ο Bar-Siman-Ton (1984) αναφέρει πως «το φαινόμενο των πολέμων δια αντιπροσώπων ήταν απόρροια της εμφάνισης των πυρηνικών όπλων και της, κατά συνέπεια, αναγκαιότητας που προέκυψε για τις Μ. Δυνάμεις να αποφύγουν μία άμεση σύγκρουση». (p. 263) Ωστόσο, ο Mumford (2013) υποστηρίζει πως οι εν λόγω πόλεμοι, από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και έπειτα, «δεν προκαλούνται πλέον από υπερδυνάμεις, αλλά από περιφερειακούς δρώντες, δια μέσου της συνοριακής διείσδυσης πολιτοφυλακών». (p. 45)

Πράγματι, με αφορμή την συριακή κρίση, το συμπέρασμα που μπορεί να εξαχθεί είναι, πως πρόκειται περισσότερο για έναν πόλεμο με απώτερο σκοπό την περιφερειακή κυριαρχία και λιγότερο για μία άτυπη διαμάχη μεταξύ Μεγάλων Δυνάμεων. Ειδικότερα, για τους δύο μεγαλύτερους πολιτικούς δρώντες της Μέσης Ανατολής, του θεοκρατικού Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας των Σαούντ, διακυβεύονται στη Συρία περισσότερα συμφέροντα, συγκριτικά με αυτά των Η.Π.Α και Ρωσίας.

Επιπροσθέτως, δεν είναι δυνατό να παραβλεφθούν οι συνέπειες αυτής της κρίσης, τόσο για την ευρωπαϊκή, όσο και για την περιφερειακή ασφάλεια. Η συριακή κρίση άφησε πίσω της εκατομμύρια εκτοπισμένους, πολλοί από τους οποίους βρήκαν καταφύγιο σε όμορες χώρες, αλλά και σε ευρωπαϊκό έδαφος. Ιδίως για την Γηραιά ήπειρο, το μαζικό προσφυγικό «κύμα» εξ' ανατολών, σε συνάρτηση με τις εντεινόμενες τρομοκρατικές επιθέσεις, υποκινούμενες από ισλαμικά δίκτυα, προκάλεσαν αισθήματα αυξημένης ανασφάλειας στους ευρωπαίους πολίτες, στρέφοντας τους προς την άκρα δεξιά και στην αποξένωση των μουσουλμανικών κοινοτήτων.

Ο Zunes (2017) θέτει ορισμένες αντιρρήσεις επί του θέματος, προσδιορίζοντας τις ανησυχίες των ευρωπαίων ως ανυπόστατες. Επικαλούμενος σχετικές έρευνες, θεωρεί ότι «πρόσφυγες, οι οποίοι έγιναν μόνιμοι μετανάστες, έχουν χαμηλότερο ποσοστό εγκληματικότητας από τον γηγενή πληθυσμό». (p. 2) Ακόμα, συνεχίζει λέγοντας πως «ισχυρισμοί κατά τους οποίους οι μουσουλμάνοι θα επικρατήσουν πληθυσμιακά σε ευρωπαϊκές χώρες δεν ευσταθούν, διότι ακόμα και οι πέντε εκατομμύρια Σύριοι πρόσφυγες που έχουν φτάσει στην Ευρώπη να είναι όλοι μουσουλμάνοι, ο μουσουλμανικός πληθυσμός θα ανέβαινε από το 4% μόνο στο 5%». (p. 3)

Μολονότι, οι προσφυγικές ροές δεν φαίνεται να απειλούν, τουλάχιστον άμεσα, την ευρωπαϊκή ασφάλεια, δεν μπορεί να λεχθεί το ίδιο για τα φονταμεταλιστικά-ισλαμιστικά στοιχεία. Σύμφωνα με τους Bergen, Sterman & Salyk-Virk (2019) η Ευρώπη αντιμετωπίζει σοβαρή απειλή εξαιτίας του μεγάλου αριθμού Ευρωπαίων ξένων μαχητών, του μεγάλου αριθμού ευρωπαϊκών δικτύων τζιχαντιστών και της περιθωριοποίησης των μουσουλμάνων της Ευρώπης. Αναφορικά με την ευρωπαϊκή ασφάλεια, παρακάτω θα αναλυθεί πως οι εν λόγω παράγοντες ενισχύθηκαν από την εξάπλωση του Ισλαμικού Κράτους στη Συρία.

Την ασφάλεια σε περιφερειακό επίπεδο επηρεάζουν οι πολιτικές των κρατών της Μ. Ανατολής, όπου πολλά εξ' αυτών διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη κρίση. Πηγή όλων μπορεί να θεωρηθεί η ο επεκτατισμός του Ιράν, κυρίως με την στρατιωτική του παρουσία στη Συρία και την υποστήριξη του στον κύριο «αντιπρόσωπο» του, την Χεζμπολάχ, ο οποίος προκάλεσε την αντίδραση των άσπονδων εχθρών του. Ο περιφερειακός ανταγωνισμός με το Ισραήλ και την Σ.Α, προσδίδει στη κρίση μεγαλύτερη δυναμική και οι αρνητικές συνθήκες που προκαλούνται «καλλιεργούν» νέες εστίες συγκρούσεων μεγαλύτερης κλίμακας. Ριάντ και Ιερουσαλήμ χρησιμοποιούν το πεδίο της Συρίας για να κατευνάσουν την ιρανική επιρροή, αλλά οι

πολιτικές που εφαρμόζουν έχουν αναμφίβολα αποτελέσματα, καθόσον δεν προωθούν μία ειρηνική λύση. Η επιλογή της Σ.Α να κάνει χρήση ένοπλων μη κρατικών ομάδων, για να την εκπροσωπήσουν στη σύγκρουση, αλλά και οι ισραηλινές αεροπορικές επιχειρήσεις δεν μπορεί να λεχθεί πως αποτελούν αποτελεσματικές τακτικές κατευνασμού του ιρανικού επεκτατισμού. Αντ' αυτού, πολλαπλασιάζεται η πιθανότητα μίας ευρείας κλιμάκωσης, η οποία θα προκαλούσε ευθεία σύγκρουση με μία στρατιωτική δύναμη, όπως το Ιράν.

Αλλά και οι πολιτικές της Άγκυρας δεν φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές για την Συρία και την ασφάλεια της περιοχής. Η πάση θυσία εξάλειψη της κουρδικής παρουσίας στα βόρεια σύνορα με την Συρία, διακινδυνεύει μία ενδεχόμενη επανεμφάνιση του ISIS. Η Τουρκία γίνεται έκδηλο πως αδιαφορεί τόσο για την τρομοκρατία -την οποία πασχίζει να πατάξει- όσο και για την σταθερότητα στην γειτονική χώρα, βάζοντας πάνω από όλα την αποκόμιση γεωπολιτικών οφελών.

Οι εν λόγω πολιτικές προσθέτουν επιπλέον προκλήσεις στο ήδη ταραγμένο και ασταθές σύστημα ασφάλειας της Μ. Ανατολής και δη της Συρίας, μετατρέποντας την σε «αρένα» αποκτήνωσης.

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι οι συνέπειες των παρατεταμένων κρίσεων και της μακροχρόνιας αστάθειας σε περιοχές της Μέσης Ανατολής, καθώς και η συνεισφορά «αντιπροσώπων» σε αυτές, έχουν άμεσο αντίκτυπο για την ασφάλεια σε περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Με αφορμή τα παραπάνω, το εν λόγω ζήτημα καθίσταται άκρως επίκαιρο και χρήζει περαιτέρω μελέτης. Οι πόλεμοι με την χρήση «μεσολαβητών» επιλέγονται από τους κρατικούς δρώντες όλο και πιο συχνά, λόγω της έμμεσης εμπλοκής και συνεισφοράς τους στην σύγκρουση, μολονότι ελαχιστοποιούν τις πιθανότητες εξεύρεσης μίας επερχόμενης λύσης. Αυτό έχει ως συνέπεια την συνέχιση πολυετών κρίσεων, οι οποίες με την σειρά τους «γεννούν» ζητήματα ασφάλειας στις γειτονικές κοινωνίες.

Στο περιεχόμενο του 1ου Κεφαλαίου θα επιχειρηθεί μία ανασκόπηση του πολιτικού παρελθόντος της συριακής δημοκρατίας, με αφετηρία το έτος 1946, κατά το οποίο κέρδισε την ανεξαρτησία της από τους Γάλλους αποικιοκράτες. Ακολούθησε μία περίοδος αστάθειας, πληθώρα πραξικοπημάτων και συγκρούσεων, από τα οποία η Συρία βγήκε λαβωμένη. Τόσο ο Χαφέζ Αλ-Άσαντ, όσο και ο γιος του, Μπασάρ, προσπάθησαν να διατηρήσουν τους διαύλους επικοινωνίας ανοιχτούς με τις Μεγάλες Δυνάμεις και τους μουσουλμάνους γείτονες τους. Ωστόσο, λανθασμένοι χειρισμοί του συριακού καθεστώτος στα εσωτερικά ζητήματα, αλλά και στην εξωτερική του

πολιτική, το έφεραν αντιμέτωπο και με τους δύο. Οι μακρόβιες σχέσεις του με την Μόσχα και την Τεχεράνη σε στρατιωτικό-οικονομικό επίπεδο απομάκρυνε την Δαμασκό από μία πολιτική «ισορροπίας», πράγμα που έγινε ακόμη πιο έκδηλο μετά την τελευταία κρίση του 2011. Θα εξηγηθεί αναλυτικά η «προνομιακή» σχέση των τριών αυτών χωρών κατά το πέρας των χρόνων, αναφέροντας τα γεγονότα εκείνα που συνέβαλαν στην στενότερη συνεργασία τους, και στην διατήρηση των σχέσεων τους μέχρι σήμερα. Επιπλέον, θα υπάρξει εκτενής αναφορά στον συριακό εμφύλιο και στις σημαντικότερες εκφάνσεις του, στα αίτια και στις συνέπειες του, αλλά και στις ενέργειες των κρατικών δρώντων που εμπλέκονται.

Το Κεφάλαιο 2 γίνεται αναφορά στους πολιτικούς δρώντες της συριακής κρίσης, τους στόχους και τις επιδιώξεις του καθενός, καθώς και στους μη κρατικούς δρώντες. Οι ομάδες ανταρτών υπέρ και κατά του Άσαντ, αποτελούν τους «αντιπροσώπους» περιφερειακών πολιτικών δρώντων, αλλά και των δύο Μεγάλων Δυνάμεων, Η.Π.Α και Ρωσίας. Ορίζονται ως τα ενεργότερα μέρη αυτής της σύρραξης και ουσιαστικά εξυπηρετούν τα συμφέροντα των «χορηγών» τους στο πεδίο των μαχών.

Η έκταση και η διάρκεια της συριακής σύρραξης επέφερε σοβαρές συνέπειες για την ευρωπαϊκή και περιφερειακή ασφάλεια. Το κεφάλαιο 3 περιγράφει πως η άνοδος του Ι.Κ. έγειρε ζητήματα ασφάλειας για την Ευρώπη. Αυτά σχετίζονται με ισλαμιστικά-τρομοκρατικά δίκτυα κατά μήκος της Ευρώπης, τα οποία ενορχήστρωσαν αιματηρές επιθέσεις την τελευταία δεκαετία, συμβάλλοντας περαιτέρω στην ανάπτυξη ενός εχθρικού κλίματος προς τους μουσουλμάνους της Ευρώπης. Επιπλέον, Ευρωπαίοι μαχητές οι οποίοι ταξίδεψαν στη Συρία και ορισμένοι επαναπατρίστηκαν αποτελούν εξίσου πρόβλημα για την ασφάλεια, καθώς και τα προσφυγικά «κύματα» προς την Γηραιά ήπειρο, σε περίοδο οικονομικής αστάθειας και αβεβαιότητας για τους Ευρωπαίους, πυροδότησαν αμφιλεγόμενες αντιδράσεις, συμβάλλοντας στην άνοδο της άκρας δεξιάς.

Αναφορικά με την περιφερειακή ασφάλεια, θα αναφερθώ στην περίπτωση κρατών της Μ. Ανατολής και στις επιπτώσεις που έχουν οι πολιτικές που εφαρμόζουν στη Συρία για το σύστημα ασφάλειας της περιοχής. Οι ατζέντες εξωτερικής πολιτικής που ακολουθούν, όχι μόνο δεν συμβάλλουν θετικά, αλλά απομακρύνουν κάθε πιθανότητα για ένα ειρηνικό μέλλον.

Η παρούσα μεταπτυχιακή επιχειρεί να απαντήσει στο κεντρικό ερώτημα, δηλαδή με ποιους τρόπους ο πόλεμος δια αντιπροσώπων επιδρά στην ευρωπαϊκή και περιφερειακή ασφάλεια, μελετώντας την περίπτωση της Συρίας. Ωστόσο,

προκειμένου να καταστεί αυτό εφικτό θα πρέπει να απαντηθούν μία σειρά από επιμέρους ερωτήματα, όπως τι προσδιορίζουμε ως πόλεμο δια αντιπροσώπων, πως αυτός εκτυλίσσεται στο πεδίο της Συρίας, ποια τα μέρη που τον απαρτίζουν κτλ.

Κάνοντας χρήση δευτερογενών πηγών, η παρούσα διατριβή θα δώσει απαντήσεις σε όλα τα παραπάνω, εφόσον εκθέσει εμπεριστατωμένα τα γεγονότα και τις πτυχές του συριακού πολέμου, καθώς και τον ρόλο, τις ενέργειες και τους σκοπούς των συμμετεχόντων, απαντώντας, έτσι, στο κύριο ερώτημα. Με την βοήθεια επιστημονικών άρθρων και συγγραμμάτων, αλλά και μετά από εκτενή αναζήτηση πληροφοριών στον διεθνή τύπο, τα ευρήματα προσδοκούν να εξηγήσουν πώς αποτυπώνεται η συριακή κρίση και ποιοι κρατικοί δρώντες και μη συμμετέχουν σε αυτήν, καθώς και πώς αυτή επιδρά στο ευρωπαϊκό και περιφερειακό σύστημα ασφάλειας.

Θεωρητικό πλαίσιο

Η διπολικότητα που κυριάρχησε στην διεθνή πολιτική σκηνή την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, φέρνοντας αντιμέτωπες τις δύο πυρηνικές υπερδυνάμεις, Η.Π.Α και Σοβιετική Ένωση, κατέδειξε την ανάγκη εύρεσης νέων διόδων αντιπαράθεσης, προκειμένου να αποτραπεί ένα πυρηνικό ολοκαύτωμα. Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκε μία μορφή πολέμου, η οποία τον ερχόμενο αιώνα θα αποτελούσε την προτιμότερη επιλογή των κρατών, ούτως ώστε να μην εμπλακούν άμεσα σε μία πολεμική σύρραξη, αλλά να παραμείνουν «παρατηρητές».

Ο πόλεμος με την βοήθεια ξένων τοπικών δυνάμεων, οι οποίες δρουν στο πεδίο για λογαριασμό ενός «χορηγού-εντολέα», προς εξυπηρέτηση ενός κοινού στόχου, κυριαρχεί σήμερα στις περισσότερες εμπόλεμες ζώνες. Η ορολογία του πολέμου δια αντιπροσώπων έχει αναδιαμορφωθεί με το πέρασμα των χρόνων, προσπαθώντας να εναρμονιστεί με τα δεδομένα της εκάστοτε εποχής.

Κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, οι ορισμοί για τους εν λόγω πολέμους παρέμεναν ιδιαίτερα κρατοκεντρικοί, εξαιτίας του διπολικού συστήματος. Ο Bar-Siman-Ton αναφέρει ότι ένας πόλεμος με πληρεξούσιο είναι ένας «ελεγχόμενος τοπικός πόλεμος που βοηθά την υπερδύναμη να προωθήσει στρατηγικά και πολιτικά συμφέροντα με χαμηλότερο επίπεδο κινδύνου» (Rauta & Mumford, 2017, p. 102), ενώ ο Deutsch προσδιορίζει τον πόλεμο με αντιπροσώπους ως «διεθνή σύγκρουση μεταξύ δύο ξένων δυνάμεων στο έδαφος μίας τρίτης χώρας[...]». (El Ghamari, 2015, p. 53)

Παρατηρείται από τους δύο παραπάνω ορισμούς πως κεντρικό ρόλο κατέχουν οι υπερδυνάμεις, ενώ η σύγκρουση εκτείνεται αποκλειστικά μεταξύ «δύο ξένων δυνάμεων», αγνοώντας την εμπλοκή περισσότερων κρατικών δρώντων, οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως υπερδυνάμεις.

Ο Mumford (2013) προτείνει έναν πιο ευρύ ορισμό του τι είναι proxy war. Θεωρεί πως αυτή η κατηγορία πολέμου αφορά μία «προϋπάρχουσα σύγκρουση, όπου ένα τρίτο μέρος παρεμβαίνει έμμεσα για να επηρεάσει το στρατηγικό αποτέλεσμα υπέρ της μία παράταξης». (Mumford, 2013, p. 40) Συνεχίζει, λέγοντας ότι καταφεύγουν στην εν λόγω πρακτική κράτη που επιδιώκουν να προωθήσουν τους δικούς τους στόχους, χωρίς να εμπλακούν άμεσα σε έναν κοστοβόρο πόλεμο. (p. 40)

Η μορφή των πολέμων proxy φαίνεται να έχει αλλάξει μετά το πέρας του κρατοκεντρικού Ψυχρού Πολέμου. Το σημερινό πολυπολικό περιβάλλον επιβάλλει

προσαρμοστικότητα στις νέες πολιτικές συνθήκες, όπου η επιρροή στη διεθνή σκηνή έχει πλέον διαμοιραστεί σε πολλαπλούς πολιτικούς δρώντες και δεν βρίσκεται αποκλειστικά στα χέρια των «δύο υπερδυνάμεων». Επιπλέον, μη κρατικοί δρώντες φαίνεται να «κερδίζουν» όλο και περισσότερο έδαφος, να συμμετέχουν ενεργά σε συγκρούσεις και συχνά να διαθέτουν στρατιωτική ισχύ ανάλογη με εκείνη των κρατών.

Ο Mumford κάνει μία εύστοχη παρατήρηση βλέποντας τις διαστάσεις που έχει λάβει ο πόλεμος με την βοήθεια μεσολαβητών τον 21ο αιώνα. Θεωρεί πως τέτοιου είδους συγκρούσεις στο μέλλον «θα οδηγούνται από περιφερειακές δυνάμεις και συνασπισμούς πληρεξούσιων κρατικών και μη κρατικών παραγόντων». (Phillips & Valbjørn, 2018, p. 417) Έχοντας υπόψη τον ορισμό που δίνει ο Mumford, θα μπορούσαμε να εξηγήσουμε με μεγαλύτερη σαφήνεια τα τεκταινόμενα της Συρίας, δεδομένου ότι ο εν λόγω ορισμός λαμβάνει υπόψη την ύπαρξη περιφερειακών παρατάξεων, πληρεξούσιων και γενικότερα μη κρατικών δρώντων, χωρίς να επικεντρώνεται αποκλειστικά σε διεθνείς υπερδυνάμεις.

Όπως είδαμε οι πόλεμοι δια «αντιπροσώπων» θέτουν στο επίκεντρο μία σχέση εξουσίας μεταξύ «εντολέα- χορηγού», ο οποίος μπορεί να είναι ένας πολιτικός δρών ή και όχι, και του αντιπροσώπου, ήτοι μίας μη πολιτικής οντότητας, λ.χ μίας παραστρατιωτικής οργάνωσης. Το χαρακτηριστικό της έμμεσης επέμβασης είναι αυτό που προσφέρει στον «εντολέα- χορηγό» την δυνατότητα να έχει λόγο στο αποτέλεσμα μίας κρίσης, χωρίς όμως να έχει επέμβει σε αυτή άμεσα.

Ο Groh (2019) υποστηρίζει πως υπάρχουν δύο τρόποι έμμεσης επέμβασης: η δωρεά βοήθειας και ο πόλεμος με «αντιπροσώπους». Όπως επισημαίνει, το πρώτο «προσφέρει μόνο την δυνατότητα να επηρεάσει κάποιος το αποτέλεσμα μίας σύγκρουσης, χωρίς την ανάγκη ελέγχου των ενεργειών του πληρεξούσιου, ενώ το δεύτερο αυξάνει την ικανότητα του «κράτους-παρεμβαίνων» να επηρεάζει και να ελέγχει την έκβαση μίας ενδοκρατικής σύγκρουσης». (Groh, 2019, p. 37)

Η μορφή βοήθειας προς έναν «αντιπρόσωπο» είναι πολυδιάστατη. Μπορεί να περιλαμβάνει την προμήθεια στρατιωτικού εξοπλισμού, βοήθεια οικονομικής φύσεως, εκπαίδευση των πληρεξούσιων, επιχειρησιακό σχεδιασμό και παροχή πληροφοριών, ενώ ο πληρεξούσιος προσφέρει την άμεση καταπολέμηση του κοινού εχθρού, πληροφορίες ή άσκηση διακυβέρνησης για λογαριασμό του «χορηγού». (Moghadam & Wyss, 2020, p. 125)

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, πως πρόκειται για μία σχέση «δούναι & λαβείν». Ο χορηγός προσφέρει την απαραίτητη βοήθεια, προς εξυπηρέτηση των στόχων του και ο «αντιπρόσωπος», έχοντας και ο ίδιος τον ίδιο στόχο, πολεμά στο πεδίο για χάρη του πρώτου.

Ωστόσο, υπάρχει ενδεχόμενο οι «αντιπρόσωποι» να έχουν διαφορετικά συμφέροντα από αυτά των «χορηγών» τους. Γνωρίζοντας πως μία Μεγάλη Δύναμη τους υποστηρίζει, «οι πληρεξούσιοι μπορούν να δράσουν απερίσκεπτα και να κάνουν ελάχιστα από αυτά που τους ζητούνται». (Byman, 2018) Ο «χορηγός» θα πρέπει να έχει κατά νου, πως τα συμφέροντα του μπορεί εξ' αρχής να συμπίπτουν με αυτά του «αντιπρόσωπου», ωστόσο στη πορεία αυτό ίσως αλλάξει. Ο Byman (2018) φέρει ως παράδειγμα τις Η.Π.Α και τα εκατομμύρια που ξόδεψαν, για να εκπαιδεύσουν την συριακή αντιπολίτευση, όμως τελικά ελάχιστοι εξ αυτών «έπεσαν» στην μάχη.

Αυτό που κατέστησε αυτή την μορφή πολέμων δημοφιλή θα λέγαμε πως είναι, πρωτίστως, το οικονομικό, αλλά και πολιτικό κόστος. Υπάρχει αναμφισβήτητα τεράστια οικονομική δαπάνη ανάμεσα στο να εγκαταστήσεις το δικό σου στρατιωτικό προσωπικό σε ένα άλλο κράτος -πολλώ δε μάλλον όταν αυτό βρίσκεται σε άλλη ήπειρο- και στο να παρέχεις βοήθεια σε μία τοπική οργάνωση, προκειμένου να εξυπηρετήσει τους δικούς σου στόχους. Εξίσου, το πολιτικό κόστος του να εισβάλει μία χώρα σε μία άλλη, γίνοντας μέρος μίας τοπικής κρίσης, θα μπορούσε κάλλιστα να επιφέρει εσωτερικό διχασμό, καθώς και πλήρη αντίθεση της κοινής γνώμης, εάν δεν υπάρχουν απτές, πειστικές και επαρκείς δικαιολογίες για μία τέτοια ενέργεια.

Ακόμα, πολλά κράτη διαθέτουν προβολή ισχύος δυσανάλογη με εκείνη των Μεγάλων Δυνάμεων, οπότε η επιλογή πληρεξούσιων φαντάζει η ορθότερη επιλογή, για να επηρεάσουν τα εσωτερικά τεκταινόμενα μίας άλλης χώρας. (Byman, 2018)

Αν ανατρέξουμε στο ιστορικό παρελθόν, θα βρούμε δεκάδες παραδείγματα πολέμων δια αντιπροσώπων. Κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, η σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν το 1979 παρέσυρε τις Η.Π.Α και τους Σοβιετικούς σε έναν τέτοιο πόλεμο. Οι Η.Π.Α εξόπλισαν και εκπαιδευσαν τους μουτζαχεντίν, οι οποίοι μάχονταν ενάντια στους Σοβιετικούς και στο αφγανικό καθεστώς. Η τότε κυβέρνηση Ρίγκαν παρείχε στους αντιστασιακούς όπλα αξίας δισεκατομμυρίων δολαρίων, υλικοτεχνική υποστήριξη και βάσεις εκπαίδευσης στο Πακιστάν (Tirman, 2011, p. 186), προκειμένου να ανακόψει μία ενδεχόμενη αύξηση της σοβιετικής επιρροής στη Μέση Ανατολή.

Ένα πιο πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί ο ρωσικός «δάκτυλος» στην περιοχή του Ντονμπάς, ανατολικά της Ουκρανίας. Από το 2014 Ρώσοι πληρεξούσιοι υπό τον «μανδύα» Ουκρανών αυτονομιστών, διατηρούν σχεδόν την ανεξαρτησία τους από κυβέρνηση του Κιέβου με την υποστήριξη της Μόσχας. (Fox, 2019, p. 50)

Κεφάλαιο 1: Το Συριακό καθεστώς πριν και μετά την Αραβική Άνοιξη

Το πολιτικά έκρυθμο παρελθόν της Συρίας επί προεδρίας του Χαφέζ Αλ Άσαντ συνεχίστηκε και έπειτα από την διαδοχή του από τον γιο του Μπασάρ. Από το μαζικό «κύμα» εξεγέρσεων του Αραβικού κόσμου το 2011, η Συρία δεν ήταν δυνατό να βγει αλώβητη. Λόγω των ενεργειών της, να διασπάσει τους διαδηλωτές δια της βίας και να επιφέρει γρήγορα την σταθερότητα, η κυβέρνηση Άσαντ προέβη σε θηριωδίες εναντίων των πολιτών της, πράγμα που επέφερε την διεθνή κατακραυγή. Από τότε οι σχέσεις της με την Δύση και χώρες του μουσουλμανικού κόσμου επιδεινώθηκαν, παρά τις, εν μέρει, καλές σχέσεις των προηγούμενων δεκαετιών. Τα περιθώρια συνεργασίας περιορίστηκαν και οι μόνες χώρες-σύμμαχοι που είχαν απομείνει για την Συρία ήταν, πλέον, η Ρωσία και, φυσικά, το γειτονικό Ιράν, οι συμμαχικές σχέσεις των οποίων εδράζονται σε χρόνια φιλία.

1.1 Η Συρία στην διεθνή σκηνή πριν τον εμφύλιο

Μετά το πέρας του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Συρία βρέθηκε υπό γαλλική κατοχή, η οποία όμως έληξε το 1946, όπου και έγινε ανεξάρτητο κράτος. (Antoun & Quataert, 1991, p. 11) Ακολούθησε μία σειρά από πολυάριθμα πραξικοπήματα, τα οποία επέφεραν πολιτική αστάθεια, διχάζοντας για πολλοστή φορά τον συριακό λαό. Το 1957, κάνει την εμφάνιση του στην πολιτική σκηνή της χώρας το σοσιαλιστικό κόμμα Μπάαθ, το οποίο καταλαμβάνει την εξουσία και προχωρά, ένα χρόνο μετά στην ένωση της Συρίας με την Αίγυπτο. (Coşkun & Nielsen, 2018, p. 9) Η Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία, όπως ονομάστηκε κατέσται ατελέσφορη και, εν τέλει, διασπάστηκε.

Ο Αραβο-ισραηλινός πόλεμος του 1967 που ακολούθησε έληξε με τον πιο άδοξο τρόπο για τους Σύριους. Δεδομένης της υπεροχής των Ισραηλινών, η Συρία απώλεσε τα υψώματα του Γκολάν, φυσικό σύνορο μεταξύ των δύο χωρών και περιοχή στρατηγικής σημασίας για την Δαμασκό. Η απερίσκεπτη υποστήριξή προς τους Παλαιστίνιους αντάρτες που δρούσαν εναντίον του Ισραήλ, καθώς και η ανισορροπία ισχύος κατά της Συρίας, προκάλεσε, τελικά, την ήττα της το 1967. (Ehteshami & Hinnebusch, 1997, p. 200)

Το 1970, έπειτα από στρατιωτικό πραξικόπημα, αναλαμβάνει τα ηνία της χώρας ο Χαφέζ αλ-Άσαντ υπό το κόμμα Μπάαθ, προκαλώντας τις αντιδράσεις των Σουνιτών, εφόσον κυβερνούσε πλέον ένα κόμμα προερχόμενο από τις μειονότητες των Αλάουι. (Grainger, 2016, p. 312) Η χώρα υπό την διοίκηση Άσαντ «πέρασε» σε ένα νέο κεφάλαιο της ιστορίας της, αφήνοντας πίσω την πολιτική αστάθεια των προηγούμενων ετών. Όπως επισημαίνουν οι Antoun & Quataert (1991) ο Άσαντ θέλησε με τις πολιτικές του να δημιουργήσει μία χώρα με «καλά εδραιωμένους θεσμούς, στην οποία θα ασκούσε μέγιστη επιρροή, αλλά, παρόλα αυτά, δεδομένης της διαφθοράς και των λοιπών καταχρήσεων, όπως το λαθρεμπόριο με τον γειτονικό Λίβανο», δεν επήλθε η προσδοκώμενη ανάπτυξη, ενώ το κράτος κατέστη αναποτελεσματικό. (p. 107)

Έπειτα, το 1980 και κατά την διάρκεια του πολέμου μεταξύ Ιράν-Ιράκ, η Συρία πήρε σαφή θέση υπέρ του πρώτου. Μετά, την ισλαμική επανάσταση του 1979, η Συρία κλήθηκε να υποστηρίξει εμπράκτως έναν από τους ελάχιστους εναπομείναντες συμμάχους της στην περιοχή. Η κοινή εχθρότητα των δύο σε βάρος του Ιράκ, είχε «συνενώσει» τις δύο χώρες σε μία «σκληρή πολιτική πάλη» εναντίον του Σαντάμ Χουσεΐν. (Ehteshami & Hinnebusch, 1997, p. 91)

Θεωρώντας ως φερέφωνο της Δύσης την κυβέρνηση του Σαντάμ, Δαμασκός και Τεχεράνη θέλησαν με την συμμαχία τους να περιορίσουν την επιρροή των Η.Π.Α στη Μέση Ανατολή. Και οι δύο αντιλήφθηκαν πως αποτελούν στόχο των Δυτικών, καθόσον η μεταξύ τους στενή συνεργασία θα υπονόμευε τα συμφέροντα της Δύσης στη περιοχή, ενώ η περικύκλωση του Ισραήλ από μη φιλικές χώρες θα γινόταν ολοένα και πιο διάχυτη.

Με αφορμή τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου η Συρία συντάχθηκε με την διεθνή συμμαχία υπό τις Η.Π.Α και οι σχέσεις της με την Δύση άρχισαν, ελαφρώς, να βελτιώνονται. Τον Χαφέζ Αλ-Άσαντ διαδέχθηκε το 2000 ο γιος του, Μπασάρ, ο οποίος προσπάθησε ανεπιτυχώς να αναδιαμορφώσει τις προηγούμενες πολιτικές του πατέρα του. Αν και έκανε εμφανείς τις προθέσεις του «να συγχρονίσει την χώρα του με την εποχή της παγκοσμιοποίησης, αλλά και να εφαρμόσει έμπρακτα το δικαίωμα στην ελευθερία του λόγου», όπως τονίζει ο Seeberg (2012) αυτό δεν κατέστη εφικτό. (p. 6)

Από το 2002 και έπειτα, οι επαφές της Δαμασκού με την Δύση, αλλά και τις χώρες του Κόλπου άρχισαν να επιδεινώνονται και, όπως αποδείχθηκε, ήταν ένας «δρόμος» χωρίς επιστροφή. Η Συρία κατηγορήθηκε από τις Η.Π.Α πως λειτουργεί ως χώρα

διέλευσης εθελοντών μαχητών με κατεύθυνση το Ιράκ, αλλά και πως εμπλέκεται άμεσα στην δολοφονία του Λιβανέζου πρωθυπουργού Χαρίρι, ο οποίος ασκούσε δριμυεία κριτική στην κυβέρνηση Άσαντ για την παραμονή των στρατευμάτων της εντός Λιβάνου. (Prados, 2008)

Γίνεται αντιληπτό, λοιπόν, πως η νέα κυβέρνηση του Μπασάρ Αλ-Άσαντ δεν κατόρθωσε να διατηρήσει την περίοδο πολιτικής και κοινωνικής σταθερότητας που βίωσε η Συρία κατά την προεδρία του πατέρα του. Ο Μπασάρ οδήγησε την χώρα σε έναν πρωτοφανή διχασμό του συριακού λαού. Οι λανθασμένες πολιτικές επιλογές, σε συνάρτηση με την αδυναμία του να αντιμετωπίσει με ψυχραιμία το κύμα εξεγέρσεων, αλλά και οι βεβιασμένες κινήσεις του να καταστείλει βίαια τους διαδηλωτές και να επιβάλει το δικό του πολιτικο-κοινωνικό «όραμα» για το μέλλον της Συρίας, αγνοώντας τις φωνές της αντιπολίτευσης, τον κατέστησαν αυταρχικό και ανεπαρκή για την διακυβέρνηση της χώρας.

1.2 Η «προνομιστική» σχέση Δαμασκού-Μόσχας-Τεχεράνης

Από την σύσταση του ανεξάρτητου συριακού κράτους η σχέση του με την Ρωσία και το Ιράν χαρακτηρίζεται, κατά κύριο λόγο, από διαρκή συνεργασία, σε οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο. Οι δύο χώρες αποτελούν, αναντίρρητα, δύο εκ των σημαντικότερων εταίρων της Συρίας, στηρίζοντας την έμπρακτα, προς εξυπηρέτηση των δικών τους γεωστρατηγικών συμφερόντων και πολιτικών σκοπιμοτήτων.

Η Μόσχα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως ο «προστάτης» της Δαμασκού κατά την διάρκεια των διενέξεων της με γειτονικές χώρες, αλλά και της ολοένα αυξανόμενης επεκτατικής πολιτικής των Η.Π.Α, όπως την ονόμαζαν, προς απόκτηση ισχυρότερης στρατιωτικής παρουσίας στη Μ. Ανατολή. Η Συρία αποδείχθηκε ένας αξιόπιστος σύμμαχος, ικανός να εξυπηρετήσει τα ρωσικά συμφέροντα και να λειτουργήσει ως εφελτήριο για περαιτέρω ανάπτυξη της κυριαρχίας του Κρεμλίνου προς ανατολάς.

Οι σχέσεις των δύο εταίρων ξεκίνησαν να αναπτύσσονται εντονότερα κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, με την αποστολή σοβιετικού στρατιωτικού υλικού προς την Συρία, η οποία, σε μία απελπισμένη προσπάθεια εκσυγχρονισμού των πολεμικών της ικανοτήτων, εξελίχθηκε σε καίριο «πελάτη» της Μόσχας. Τόσο κατά την διάρκεια του Αραβο-ισραηλινού πολέμου το 1967, όσο και το 1973, στην σύγκρουση της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας με το Ισραήλ, οι Σοβιετικοί

παρείχαν όπλα και συμβούλους στη Συρία, ενώ επανεξόπλισαν την πολεμική της μηχανή. (Charap, Treyger, & Geist, 2019, p. 11) Και στους δύο αυτούς πολέμους, η Σοβιετική Ένωση έκανε έκδηλη την επιθυμία της να υπερασπιστεί και προστατέψει την Συρία από μία καταλυτική επικράτηση του Ισραήλ και μία ενδεχόμενη επαναχάραξη των συνόρων. Μετά την νίκη του Ισραήλ το 1967, οι Σοβιετικοί έκαναν σαφείς τις προθέσεις τους, λέγοντας του να μην προχωρήσει προς την Συρία, ενώ το 1973 ανέπτυξαν σοβιετική αεροάμυνα στη περιοχή, προκειμένου να απωθήσουν μία ενδεχόμενη ισραηλινή επέλαση προς το εσωτερικό της Συρίας. (Lund, 2019, pp. 7-8)

Για το Κρεμλίνο, η Συρία αποτελεί περιοχή μείζονος σημασίας. Δεδομένης της γεωγραφικής της θέσης, σε στρατηγικό σημείο της Μ. Ανατολής και με άμεση πρόσβαση στις θαλάσσιες οδούς της Μεσογείου, εύλογα κατανοεί κανείς, γιατί η Ρωσία διατηρεί πολυετή παρουσία στη χώρα. Το ευνοϊκό κλίμα μεταξύ των δύο επισφραγίστηκε από την ίδρυση ναυτικής βάσης στην Ταρτούς και στην επαρχία Λαττάκεια στις απαρχές του '70. (Charap, Treyger, & Geist, 2019, p. 11) Η στρατηγική αυτή κίνηση της Μόσχας «επικύρωνε» ουσιαστικά την σημασία που επέδιδε στην στενή συνεργασία της με την Δαμασκό και φανέρωνε τη σοβιετική φιλοδοξία προς μία μακρόχρονη παρουσία στη περιοχή του Λεβάντε.

Το έτος 1979 έμελλε να επισκιάσει τον ρου της μεσανατολικής ιστορίας. Οι ισορροπίες ισχύος ανατράπηκαν και η Δύση έδειχνε σταδιακά να χάνει την πολιτική της επιρροή. Η περιοχή στιγματίστηκε από δύο γεγονότα: την ιρανική επανάσταση και την σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν. Ο τότε πρόεδρος Άσαντ έλαβε σαφή θέση υπέρ των δύο πολυτιμότερων συμμάχων του, γεγονός που δυσχέρανε τις σχέσεις του με τα αραβικά κράτη και την Δύση.

Δώδεκα χρόνια μετά, η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης ανέτρεψε τα, ως τότε, δεδομένα για την Συρία. Η στρατιωτική και οικονομική βοήθεια ήταν, πλέον, αναμφίβολη, ενώ η, φανερά αποδυναμωμένη, Ρωσία διακινδύνευε να εξελιχθεί σε παρία του διεθνούς συστήματος.

Κατά τον πόλεμο του Κόλπου, η Συρία εκμεταλλευόμενη την «χρυσή» ευκαιρία που της δόθηκε να εναντιωθεί στο αντίπαλο Ιράκ, συντάχθηκε στην συμμαχία υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Πολιτειών. Πιο συγκεκριμένα, απέστειλε στρατιωτικές δυνάμεις στο Κουβέιτ, γεγονός που επαίνεσαν τα κράτη του Κόλπου, παρέχοντας της οικονομική βοήθεια. (Lund, 2019, p. 11)

Με την άνοδο Πούτιν στην εξουσία το 1999 και την, μετέπειτα, ανάληψη της συριακής προεδρίας από Μπασάρ Αλ-Άσαντ, ένα χρόνο αργότερα, οι σχέσεις των

δύο χωρών μπήκαν σε νέα τροχιά. Ο νέος πρόεδρος της Συρίας, μολονότι, επιδίωξε την επαναπροσέγγιση με την Δύση, και δη με τις Η.Π.Α, δεν «εγκατέλειψε» τις στενές σχέσεις που είχε «καλλιεργήσει» ο πατέρας του με την Ρωσία. Το 2003 αντιτάχθηκαν από κοινού στην επιλογή των Η.Π.Α να εισβάλουν στο Ιράκ, ενώ πέντε χρόνια μετά, η Συρία υποστήριξε ανοιχτά τον πόλεμο της Ρωσίας στην Γεωργία.

Ήταν, πλέον, ξεκάθαρο πως η Ρωσία φιλοδοξούσε να επεκτείνει την πολιτική της επιρροή και να αποκτήσει λόγο στα τεκταινόμενα της περιοχής. Η παρουσία της στην Συρία φανερώνει την προσπάθεια της να αποβάλει την εικόνα της περιθωριοποιημένης δύναμης και να επιβεβαιώσει ότι, μέχρι και σήμερα, παραμένει δύναμη *status quo*, ικανή να προωθήσει τα συμφέροντα της και να επέμβει, όποτε αυτά απειλούνται.

Αναφορικά με τον δεύτερο στενότερο εταίρο της Συρίας, το Ιράν, οι δύο χώρες έχουν βρει ο ένας στον άλλον, ένα πολύτιμο στρατηγικό σύμμαχο, με τον οποίο μοιράζονται κοινούς εχθρούς και αμοιβαία συμφέροντα. Ιδίως μετά την ιρανική επανάσταση, οι σχέσεις των δύο επαναπροσδιορίστηκαν και η μεταξύ τους συνεργασία αποδείχθηκε εξαιρετικά ωφέλιμη. Η αντιπαλότητα και των δύο με το όμορο Ιράκ του Σαντάμ, η διαρκώς αυξανόμενη εμπλοκή των Η.Π.Α στην περιοχή, σε συνδυασμό με τα εξοπλιστικά προγράμματα του Ισραήλ, η αντίθεση των λοιπών αραβικών κρατών για την μετατροπή της Τεχεράνης σε ισλαμικό/θεοκρατικό καθεστώς και η καχυποψία με την οποία έβλεπαν τις τακτικές επαφές της με την Δαμασκό, αρκούσαν για να καταστήσουν την συμμαχία τους ως επιβεβλημένη.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου μεταξύ Ιράκ-Ιράν, η Συρία έλαβε θέση υπέρ της Τεχεράνης και σε αντάλλαγμα έλαβε ιρανικό πετρέλαιο, ενώ απέκτησε τον έλεγχο στα ανατολικά της σύνορα. (Wastnidge, 2017, p. 150) Για το Ιράν, η Συρία, πρωτίστως αποτέλεσε μία σημαντική έξοδο προς τον Λίβανο, η οποία θα διευκόλυνε την στενή συνεργασία του με την Χεζμπολάχ, αλλά και σημαντικό ανάχωμα για την δράση του Ισραήλ. Οι ιρανικές πολιτικές, μεταξύ 1981-88, βρήκαν αντίθετα τα αραβικά κράτη, εκτός από την Συρία και την Λιβύη, οι οποίες μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως οι μοναδικοί σύμμαχοι της Τεχεράνης. (Ehteshami & Hinnebusch, 1997, p. 42)

Η μεταβολή του Σαντάμ Χουσεΐν σε εχθρό της Δύσης, λειτούργησε θετικά για τους δύο συμμάχους, οι οποίοι απέβλεπαν στην εκθρόνιση του. Κατά την αμερικανική εισβολή στο Ιράκ το 2003, Συρία και Ιράν καλωσόρισαν την ανατροπή του ιρακινού καθεστώτος, ωστόσο έτρεφαν ανησυχίες αναφορικά με την αμερικανική επιρροή,

καθόσον φοβόντουσαν πως, ίσως, αποτελούν επόμενο στόχο. (Goodarzi, 2010, p. 177)

Η αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ, μετατόπισε για μία ακόμα φορά της ισορροπίες ισχύος στην Μέση Ανατολή. Δαμασκός και Τεχεράνη ενώθηκαν σε ένα κοινό μέτωπο, κυρίως κατά της συμμαχίας Η.Π.Α-Ισραήλ², έπειτα από εμπρηστική ρητορική και δυτικές κυρώσεις εις βάρος τους .

Ο πόλεμος του 2006 ανάμεσα στο Ισραήλ και την Χεζμπολάχ του Λιβάνου έφερε ξανά στο προσκήνιο την σχέση Ιράν-Συρίας. Δεδομένης της συμμαχίας τους, κατηγορήθηκαν από την Ουάσινγκτον για την παροχή στρατιωτικού εξοπλισμού προς την Χεζμπολάχ, αλλά και για την παρουσία Ιρανών που μάχονται στο πλευρό της. (Samii, 2008, σ. 32) Σαφέστατα, η συνεργασία τους για την προάσπιση του Λιβάνου, με «αντιπρόσωπο» την Χεζμπολάχ, ήταν ζωτικής σημασίας και για τους δύο, διότι μία επικείμενη επικράτηση του Ισραήλ θα είχε δυσμενείς συνέπειες για την εθνική τους ακεραιότητα.

Οι συμμαχίες που είχε συνάψει η κυβέρνηση του Μπασάρ Αλ-Άσαντ ήταν, ουσιαστικά, αυτές που τον βοήθησαν να παραμείνει στην εξουσία. Μέχρι το 2010, η χώρα διέθετε μία σταθερή συμμαχία με το Ιράν, τη Χεζμπολάχ και τη Χαμάς³, τον «άξονα της αντίστασης», όπως ονομάστηκε, λόγω της κοινής τους αντίθεσης στις πολιτικές των Η.Π.Α και Ισραήλ. (Commings & Lesch, 2014, p. 357)

Η ιρανική εμπλοκή στον συριακό πόλεμο ήρθε να επιβεβαιώσει τις άριστες σχέσεις τους. Για την Τεχεράνη η αστάθεια στο εσωτερικό των γειτόνων της θα είχε σοβαρό αντίκτυπο στα εσωτερικά της ζητήματα. Η άνοδος φιλοδυτικής κυβέρνησης στη Συρία θα την απομόνωνε ακόμη περισσότερο, θα διακυβεύονταν η εθνική της ασφάλεια, αλλά και θα έχανε τον πολυτιμότερο αραβικό της σύμμαχο στη περιοχή.

Μολονότι, το Ιράν υπόκειται και το ίδιο σε δυτικές κυρώσεις, οι οποίες έχουν επηρεάσει σημαντικά την οικονομική του ισχύ και έχουν περιορίσει τις εξαγωγές πετρελαίου, αυτό παραμένει προσηλωμένο στην υποστήριξη της γειτονικής Συρίας. Από τα παραπάνω, δεν θα δυσκολευτεί κανείς να συμπεράνει το πόσο ψηλά βρίσκεται η Συρία στην ατζέντα εξωτερικής πολιτικής του Ιράν, καθόσον έχει βρει

² Ο πρωτοστάτης της ιρανικής επανάστασης, Αγιατολάχ Χομεϊνί, είχε χαρακτηρίσει το Ισραήλ ως «καρκινικό όγκο» της Μέσης Ανατολής, εγχείρημα των Ουάσινγκτον και Λονδίνου, με στόχο να βλάψει τους Σίιτες. (Samii, 2008, p. 34)

³ Τον Φεβρουάριο του 2012 η Χαμάς αποστασιοποιείται, παίρνει θέση κατά του Άσαντ και υποστηρίζει τις δυνάμεις της αντιπολίτευσης. (Wastnidge, 2017, σ. 154)

στο πρόσωπο του Άσαντ έναν αξιόπιστο σύμμαχο, ικανό να αντιμάχεται την Δύση και το Ισραήλ για, σχεδόν, πάνω από μία δεκαετία, χωρίς να έχει καταρρεύσει.

1.3 Συριακή κρίση: Γεγονότα, αίτια και συνέπειες

Η Αραβική Άνοιξη στάθηκε ικανή να προκαλέσει μαζικό κύμα διαδηλώσεων και εξεγέρσεων στις χώρες του αραβικού κόσμου. Πολλές εξ' αυτών κατόρθωσαν να μετριάσουν τον κοινωνικό αναβρασμό και, εν τέλει, να τον ξεπεράσουν, ωστόσο άλλες βιώνουν, έως και σήμερα, τις συνέπειες του. Για τα δεδομένα της Συρίας, η δυσарέσκεια των πολιτών επήλθε ύστερα από χρόνιες παθογένειες σε κοινωνικό, πολιτικό, αλλά και οικονομικό επίπεδο, τις οποίες η γενιά των Άσαντ απέτυχε να εξαλείψει.

Αφορμή για το ξέσπασμα του εμφυλίου στάθηκε η σύλληψη μαθητών σχολείου της πόλης Νταράα το 2011, οι οποίοι είχαν γράψει συνθήματα κατά του καθεστώτος. Υπήρξε άμεση αντίδραση και ο κόσμος ξεχύθηκε στους δρόμους, προκειμένου να εκδηλώσει την αγανάκτηση του. Η βίαιη προσπάθεια καταστολής των εξεγερμένων επέφερε ταχεία κλιμάκωση των συγκρούσεων, οι οποίες επεκτάθηκαν και σε άλλες συριακές πόλεις.

Ενώ, σταδιακά η συριακή αντιπολίτευση ξεκινά να οργανώνεται και να χωρίζεται σε ομάδες ανταρτών, αντιστασιακών, με σκοπό την απομάκρυνση του Άσαντ, ο πόλεμος φαίνεται πως εξελίσσεται από εμφύλιο σε πόλεμο δια μεσολαβητών. Βλέποντας την κυβέρνηση να χάνει στρατηγικές περιοχές, το 2013 η Χεζμπολάχ αναπτύσσει μαχητές της, ενώ το ιρανικό σώμα των Φρουρών της Επανάστασης (IRGC) στέλνει τις δυνάμεις Quds⁴, μαζί με «υπηρεσίες πληροφοριών και δυνάμεις επιβολής του νόμου», σε μία προσπάθεια εκπαίδευσης του συριακού στρατού. (Fulton, Holliday, & Wyer, 2013) Η ιρανική υποστήριξη δεν θα μπορούσε να μείνει αναπάντητη από τις χώρες του Κόλπου, αλλά και το Ισραήλ, οι οποίοι ξεκίνησαν να εξοπλίζουν τους αντάρτες, είτε στρατιωτικά είτε οικονομικά.

Την ίδια χρονιά και ενώ οι συγκρούσεις εξακολουθούσαν να μαίνονται, λαμβάνει χώρα η πρώτη καταγεγραμμένη χρήση χημικών, για την οποία η Δύση θεωρεί υπεύθυνο το συριακό καθεστώς. Η χρήση του χημικού αερίου σαρίν στη πόλη

⁴ Οι δυνάμεις Quds είναι μέρος των Φρουρών της Επανάστασης του Ιράν και εκτελούν «επιχειρήσεις» στο εξωτερικό, ενώ διατηρούν δεσμούς με ένοπλες ομάδες σε Ιράκ, Λίβανο, Συρία και Παλαιστίνη. (Austin, 2020)

Γκούτα και αργότερα σε άλλες, άφησε πίσω 281-1.400 νεκρούς. (Naqvi, 2017, p. 965) Η κυβέρνηση Ομπάμα ζήτησε από τον Άσαντ να παραδώσει το χημικό οπλοστάσιο⁵ της Συρίας, προκειμένου να αποφευχθεί μία στρατιωτική επέμβαση, πράγμα που συνέβη ένα χρόνο αργότερα. (pp. 966-967) Εντούτοις, οι επιθέσεις με χημικά συνεχίστηκαν, πράγμα που προσέδωσε στην κρίση μία νέα διάσταση.

Το συριακό καθεστώς βρέθηκε εν μέσω «δυτικής» κατακραυγής, αλλά και έντονης κριτικής από αραβικά κράτη, με αποτέλεσμα να του επιβληθούν κυρώσεις. Ωστόσο, οι ολοένα αυξανόμενοι θάνατοι διαδηλωτών, η αυθαίρετη βία, αλλά και η συστηματική χρήση χημικών όπλων δεν στάθηκαν αρκετά για μία ενδεχόμενη εξωτερική στρατιωτική επέμβαση.

Η διαρκής πόλωση μεταξύ κυβέρνησης και «αντιπολίτευσης» άφησε περιθώρια ανάπτυξης σε ισλαμιστικές-εξτρεμιστικές ομάδες, οι οποίες, εκμεταλλευόμενες το συγκρουσιακό κλίμα, θέλησαν να εμπλακούν και οι ίδιες στον πόλεμο. Έτσι, το '14 εμφανίζεται η οργάνωση Ισλαμικό Κράτος (ISIS), οι βαρβαρότητες της οποίας πυροδότησαν την άμεση αμερικανική εμπλοκή. Η οργάνωση βρέθηκε να κατέχει περίπου το 1/3 της συριακής επικράτειας, ενώ ανακήρυξε ως πρωτεύουσα του την συριακή πόλη Ράκα. (Yacoubian, 2021)

Οι Μεγάλες Δυνάμεις και περιφερειακοί πολιτικοί δρώντες, άκρως θορυβημένοι από την ταχεία άνοδο του Ισλαμικού Κράτους, επέλεξαν να εμπλακούν επισήμως στον συριακό πόλεμο, εξοπλίζοντας είτε τους αντάρτες της «αντιπολίτευσης» είτε το καθεστώς Άσαντ, προκειμένου να αναχαιτίσουν και να διακόψουν την διαρκή επέκταση του. Συγκεκριμένα, μετά την Τεχεράνη, και η Μόσχα αποφασίζει να εισέλθει στον πόλεμο στο πλευρό του συριακού στρατού με μοναδική αφορμή, όπως δήλωσε, τον περιορισμό των τρομοκρατών.

Από την άλλη, με πρωτοβουλία των Η.Π.Α δημιουργείται συνασπισμός προς αντιμετώπιση των ισλαμιστών σε Ιράκ και Συρία, στον οποίο συμμετείχε και η πλειοψηφία των χωρών του αραβικού κόσμου.

Επιπροσθέτως, η άνοδος και επικράτηση των κουρδικών δημοκρατικών δυνάμεων (SDF), κυρίως σε περιοχές της Β. Συρίας, έδωσε αφορμή στην τουρκική ηγεσία για μία άμεση στρατιωτική επέμβαση στο βόρειο τμήμα της χώρας, κατά μήκος των συνόρων της. Το 2016 η Τουρκία σε συνεργασία με τον ελεύθερο συριακό στρατό

⁵ Οι ειδικοί απεσταλμένοι του οργανισμού για την απαγόρευση των χημικών όπλων (OPCW) σε συνεργασία με τα Ηνωμένα Έθνη ανακοίνωσαν τον Ιανουάριο του 2016 πως τα δηλωθέντα χημικά του συριακού οπλοστασίου είχαν πλήρως καταστραφεί. (Naqvi, 2017, p. 967)

(FSD) πραγματοποίησαν την επιχείρηση «Ασπίδα του Ευφράτη» και θεωρήθηκαν ως ο «τρίτος πόλος στη συριακή κρίση, καθόσον οι στόχοι τους διέφεραν από αυτούς των Η.Π.Α και Ρωσίας». (Aktürk, 2017, pp. 88-89)

Η υποστήριξη της Ουάσινγκτον στις κουρδικές δυνάμεις αποτέλεσε «αγκάθι» για τις σχέσεις της με την Άγκυρα, με δεδομένο ότι απειλούνταν άμεσα η εθνική ασφάλεια της τελευταίας, εξαιτίας υποτιθέμενων σχέσεων των κούρδων της Συρίας με το PKK. Το 2019 η κυβέρνηση Τραμπ, αποφάσισε να αποσύρει τις δυνάμεις της από την Συρία, συνεπώς, και την υποστήριξη της προς τις δημοκρατικές δυνάμεις, παραχωρώντας ουσιαστικά το «ελεύθερο» στον τουρκικό στρατό.

Από την άλλη, η συγκρουσιακή ρητορική μεταξύ Ριάντ-Τεχεράνης έχει επεκταθεί και στο πολεμικό πεδίο της Συρίας, με κύρια χαρακτηριστικά την περιφερειακή κυριαρχία και συσπείρωση του αραβικού κόσμου υπέρ του ενός εκ των δύο. Η υποστήριξη των αντιφρονούντων από την Σαουδική Αραβία αποτέλεσε «μονόδρομο» για την μοναρχία του Κόλπου, η οποία απευχόταν να δει περεταίρω ανάμειξη της Τεχεράνης στα εσωτερικά κρατών με τα οποία συνορεύει.

Έκτοτε, οι μάχες για επικράτηση στα βόρεια της Συρίας εξακολουθούν να μαίνονται. Η κυβέρνηση Άσαντ, το 2020 επιδίωξε με την βοήθεια των Ρώσων συμμάχων της, την ανακατάληψη στρατηγικών πόλεων, τις οποίες είχε απολέσει, όπως το Ιντλίμπ και το Χαλέπι, σε μία προσπάθεια του καθεστώτος να κερδίσει το χαμένο έδαφος των προηγούμενων χρόνων, ειδικότερα γύρω από τον αυτοκινητόδρομο M5. (Yacoubian, 2021)

Απότοκο της συριακής σύρραξης αποτελούν οι εκατομμύρια εκτοπισμένοι, οι οποίοι αναγκάστηκαν να μετατραπούν σε πρόσφυγες και να αναζητήσουν ασφαλές καταφύγιο σε γειτονικές χώρες. Πρόκειται για την μεγαλύτερη ανθρωπιστική κρίση του 21ου αιώνα, που άφησε πίσω της χιλιάδες νεκρούς, ενώ έφερε τους Σύριους αντιμέτωπους με ένα πρωτόγνωρο «κύμα» φτώχειας και κακουχιών.

Η σύγκρουση παραμένει και καμία εκ των αντιμαχόμενων πλευρών δεν φαίνεται να πτοείται. Η.Π.Α και Ρωσία εξυπηρετούν αμφότερες τα δικά τους γεωστρατηγικά συμφέροντα στην περιοχή, ενώ το Ιράν φαίνεται να έχει χαράξει και αυτό την δική του πολιτική στη Μέση Ανατολή, προσπαθώντας να εξασφαλίσει χερσαία οδό προς τον Λίβανο. Στον αντίποδα, το Ισραήλ και οι μοναρχίες του Κόλπου δεν φαίνονται πρόθυμοι να επιτρέψουν αύξηση της ιρανικής επιρροής μέσω της Συρίας, για λόγους εθνικής ασφάλειας. Ο Μπασάρ Αλ-Άσαντ αρνείται πεισματικά να εγκαταλείψει την προεδρία και να προκηρύξει εκλογές, παρά τις διεθνείς πιέσεις, ενώ οι «δυτικές»

φιλοδοξίες για μία επερχόμενη κατάρρευση του διαψεύστηκαν παταγωδώς, ύστερα από μία και πλέον δεκαετία στην εξουσία.

Κεφάλαιο 2: Πόλεμοι δια αντιπροσώπων: Η περίπτωση της Συρίας

Από την αρχαιότητα έως σήμερα, ο τύπος και η μορφή των πολέμων έχουν εξελιχθεί, μεταβάλλοντας τα μέσα διεξαγωγής τους. Μία μορφή πολέμου, που γνώρισε ιδιαίτερη «άνθιση» κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, ήταν ο πόλεμος με την βοήθεια πληρεξουσίων. Η Συρία αποτελεί σήμερα μία εκ των χαρακτηριστικότερων περιπτώσεων πολέμου δια αντιπροσώπων, αν όχι την πιο χαρακτηριστική, όπου δεκάδες μη κρατικές οντότητες αντιμάχονται, υποστηριζόμενες από περιφερειακούς και, όχι μόνο, πολιτικούς παράγοντες.

2.1 Κύριοι περιφερειακοί πολιτικοί δρώντες και Μεγάλες Δυνάμεις

Σαουδική Αραβία

Για το Ριάντ η συριακή κρίση αποτέλεσε μάλλον μία «χρυσή» ευκαιρία για ανάμειξη στα εσωτερικά της χώρας, καθώς τα «μέτωπα» για αυτό εντός Συρίας ήταν πολλαπλά. Εν αρχή, η μακροχρόνια και εντεινόμενη ιρανική στρατιωτική αρωγή προς το συριακό καθεστώς «θορύβησε» την μοναρχία του Κόλπου, η οποία ήταν αδύνατο να μείνει απαθής στην προσπάθεια του Ιράν να επεκτείνει την σφαίρα επιρροής του πέραν των συνόρων του. Η Σαουδική Αραβία θεωρεί πως το Ιράν χρησιμοποιεί τόσο την πολιτική, όσο και τη στρατιωτική επιρροή του για να ολοκληρώσει έναν «κύκλο» γύρω του. (Fraihat, 2020, p. 44) Η αντιπαράθεση Ριάντ-Τεχεράνης ξεφεύγει από τα ιδεολογικά πλαίσια, δηλαδή από τα δύο κυρίαρχα μουσουλμανικά δόγματα, και πλέον κεντρικό ρόλο κατέχει η περιφερειακή κυριαρχία.

Επιπλέον, η ανάδυση ισλαμιστικών ομάδων, κυρίως αυτή των Αδελφών Μουσουλμάνων στη Συρία, αποτέλεσε μία ακόμη παράμετρο για την εμπλοκή του βασιλείου στη κρίση. Οι στόχοι της ομάδας περιλαμβάνουν επανακαθορισμό των σημερινών αραβικών συνόρων, αλλά και εκθρόνιση των ηγετών τους, ούτως ώστε να εφαρμοστεί ο πραγματικός «ισλαμικός νόμος». (Khatib, 2019, p. 395)

Η εμφάνιση του ISIS και το όραμα του για κυριαρχία πέρα των αραβικών συνόρων, σε συνδυασμό με το ευκατόρθωτο πέραςμα του από το Ιράκ, φτάνοντας ως την Συρία, προβλημάτισε την Σ.Α, για την οποία η υποστήριξη των σουνιτών ανταρτών κατά του καθεστώτος Άσαντ έμοιαζε ως η ιδανική δικλείδα αντιμετώπισης των πολλαπλών περιφερειακών προκλήσεων.

Το έναυσμα «δόθηκε» έπειτα από την βίαιη καταστολή του καθεστώτος Άσαντ κατά την διάρκεια των λαϊκών εξεγέρσεων της Αραβικής Άνοιξης. Την αρχική «επιφυλακτική στάση» του βασιλείου, έναντι των εξελίξεων στην συριακή πρωτεύουσα, αντικατέστησε η «κατηγορηματική καταδίκη» των ενεργειών της κυβέρνησης, η οποία ξεκίνησε με την ανάκληση του Σαουδάραβα πρεσβευτή το 2011. (Berti & Guzansky, 2014, p. 27)

Επιζητώντας άμεσα την αλλαγή κυβέρνησης στη Συρία, οι Σαουδάραβες ξεκίνησαν να εξοπλίζουν στρατιωτικά και οικονομικά ομάδες της αντιπολίτευσης, σχεδόν όλες στο σύνολο τους, ακόμα και όσες είχαν φιλικούς δεσμούς με τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως η Αλ Κάιντα. Αποτέλεσαν τον σημαντικότερο χορηγό στον συνασπισμό που δημιουργήθηκε υπό τις Η.Π.Α προς αντιμετώπιση του ISIS, αλλά και του Άσαντ, διότι για αυτούς το διακύβευμα ήταν πρωτίστως ζωτικών συμφερόντων.

Ιράν

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η συμμαχία Ιράν-Συρίας ξεκινά από τον προηγούμενο αιώνα και χρονολογείται έως και σήμερα. Έχει αναπτυχθεί πάνω σε γερά θεμέλια εμπιστοσύνης, αλληλοσεβασμού και αμοιβαίας κατανόησης των επιδιώξεων των δύο κρατών. Για το Ιράν η Συρία αποτελεί περιοχή υψίστης στρατηγικής σημασίας, εάν θέλει να διατηρήσει την επεκτατική του πολιτική στη Μέση Ανατολή και να αποκτήσει και πάλι λόγο στα πεδία των εξελίξεων.

Η Συρία θεωρήθηκε ως πεδίο «πολλαπλών χρήσεων» για το Ιράν, εφόσον εκεί αντιμάχεται ένα δυτικό μέτωπο, υπό τις Η.Π.Α, στο οποίο συμμετείχαν και δύο κύριοι περιφερειακοί αντίπαλοι του, η Σαουδική Αραβία και το Ισραήλ. Η υποστήριξη προς τον Άσαντ ήταν αναμφισβήτητη, καθόσον μία πιθανή μη φιλοιρανική κυβέρνηση θα τερμάτιζε την συνεργασία τους.

Η Τεχεράνη δημιούργησε τις Δυνάμεις Εθνικής Άμυνας – μιας ομάδας σχεδόν 80.000 Αλαουιτών, Σιιτών και πιστών του καθεστώτος προς υποστήριξη του συριακού στρατού. (Goodarzi, 2010, p. 178) Μέσω του συριακού οδικού δικτύου, η Τεχεράνη προχωρά σε εφοδιασμό της Χεζμπολάχ με στρατιωτικό υλικό, ενώ παράλληλα φτάνει μία «ανάσα» από τα ισραηλινά σύνορα. Κατ' επέκταση η βοήθεια προς την Συρία ήταν άμεση και πολυεπίπεδη. Δεν περιορίστηκε απλά σε μία υποτυπώδη παροχή συμβουλευτικής καθοδήγησης, αλλά σε έναν ρόλο «ανοιχτής στρατιωτικής ανάμειξης», ο οποίος περιελάμβανε την οργάνωση, αλλά και

εκπαίδευση σιιτικών πολιτοφυλακών. (Wastnidge, 2017, p. 153) Όπως εξηγεί ο Westnidge (2017), «καθώς η σύγκρουση γινόταν πιο έντονη, το Ιράν πίεσε τη Χεζμπολάχ να εμβαθύνει τη συμμετοχή της, ενώ έστειλε μέλη των δυνάμεων Quds του Σώματος των Φρουρών της Επανάστασης (IRGC) στη Συρία σε συμβουλευτικό ρόλο». (p. 155)

Επιπροσθέτως, η οικονομική βοήθεια που παρέχεται στο καθεστώς Άσαντ δεν είναι αμυδρή. Εκτιμάται ότι το Ιράν έχει ξοδέψει πάνω από 16 δισεκατομμύρια δολάρια στη Συρία, από το 2012, ενώ παρέχει 8 δισεκατομμύρια δολάρια ανά έτος για την υποστήριξη του καθεστώτος. (Hatahet, 2019, p. 3) Σε μία περίοδο αμφιβολίας για την παραμονή Άσαντ στην εξουσία, πολεμικής σύγκρουσης και ισχνών δημοσιονομικών συνθηκών, το Ιράν αποτέλεσε σημαντικό αρωγό για την συριακή οικονομία. Προέβη στην παροχή τριών δανείων, ενώ βοήθησε την Συρία να υπερκεράσει το δυτικό εμπάργκο, αναφορικά με τις εξαγωγές πετρελαίου. (Wastnidge, 2017, σ. 154)

Οι άριστες σχέσεις των δύο χωρών φανερώθηκαν εμπράκτως. Η παραμονή Άσαντ στην εξουσία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην εξωτερική υποστήριξη που λαμβάνει από το Ιράν, φυσικά με τα ανάλογα γεωπολιτικά ανταλλάγματα. Οι πολυάριθμες στρατιωτικές βάσεις του Ιράν στη Συρία φανερώνουν την αποφασιστικότητα του να παραμείνει εκεί, διατηρώντας ισχυρή παρουσία, πιθανότατα και με το πέρας του πολέμου. Η χώρα βρίσκεται σε στρατηγικό σημείο, μέσω του οποίου το Ιράν θα επιχειρήσει να αναπτύξει τα όπλα του, τα οποία δεν θα διστάσει να στρέψει κατά των περιφερειακών του εχθρών.

Ρωσία

Με την έλευση της Αραβικής Άνοιξης, η Μόσχα βρέθηκε αντιμέτωπη με σημαντικές προκλήσεις. Βλέποντας τις έκρυθμες διαστάσεις που είχε λάβει η κατάσταση στη Συρία, έπρεπε να διασφαλίσει ότι δεν θα έχει την τύχη άλλων αραβικών χωρών. Μία πιθανή ανατροπή του Άσαντ θα είχε αρνητικό αντίκτυπο για τα ρωσικά συμφέροντα στη περιοχή.

Ειδικότερα, θα περιόριζε σημαντικά την ευχέρεια της στα συριακά ζητήματα, θα διακινδύνευαν οι βάσεις της σε Ταρτούς και Λαττάκεια, ενώ θα αυξανόταν η αμερικανική επιρροή στην ευρύτερη περιοχή. Ο συριακός εμφύλιος θεωρούνταν για την Ρωσία ως «ενορχηστρωμένη κρίση από αντισιιτικά, δυτικά και αραβικά κράτη προς ανατροπή της κυβέρνησης Άσαντ». (Plakoudas, 2015, p. 35) Η διαρκής

ισχυροποίηση της συριακής «αντιπολίτευσης» από την Δύση και τα αραβικά κράτη και η σταδιακή απώλεια εδαφών από την κυβέρνηση Άσαντ, παρότρυνε το Κρεμλίνο να αναμειχθεί ευθέως στην σύγκρουση, για να προφυλάξει τον πιστό του σύμμαχο από μία αναπόφευκτη «κατάρρευση».

Καθώς η κρίση εξελισσόταν σταθερά κατά του Άσαντ και ισλαμιστικά κινήματα, όπως ο ISIS, έκαναν την εμφάνιση τους, καταλαμβάνοντας πόλεις στρατηγικής σημασίας, η Μόσχα αποφάσισε να εισέλθει στον πόλεμο, προκειμένου να συνδράμει τον συριακό στρατό. Πράγματι το 2015, η Ρωσία παίρνει επίσημα μέρος στον συριακό πόλεμο, υποστηρίζοντας αρχικά, πως στόχος της είναι μόνο ο ISIS. Μετά τις πρώτες επιδρομές, γίνεται αντιληπτό ότι στόχος των Ρώσων είναι συννίτες αντάρτες και αντάρτες υποβοηθούμενοι από τις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες κατά του καθεστώτος. (Williams & Souza, 2015–16, p. 42)

Για το Κρεμλίνο ο διαρκής αμερικανικός παρεμβατισμός, σε περιοχές μείζονος σημασίας για τα ρωσικά συμφέροντα, δεν θα γινόταν πλέον ανεκτός, συγκριτικά με παλαιότερες περιπτώσεις. Η υποστήριξη στον Άσαντ αποσκοπούσε πρωτίστως στον περιορισμό των δραστηριοτήτων ξένων δυνάμεων στην συριακή επικράτεια, είτε αυτές αφορούσαν την Δύση και δυνάμεις προσκείμενες σε αυτήν, είτε τρομοκρατικές ομάδες. Κατά την Μόσχα η παρούσα συριακή κυβέρνηση διαδραματίζει σταθεροποιητικό ρόλο και η ανατροπή της δεν αποτελεί την λύση του προβλήματος.

Ισραήλ

Ως χώρα η οποία μοιράζεται κοινά σύνορα με την Συρία, το Ισραήλ συνειδητοποίησε εξ αρχής τις προκλήσεις που εγείρονται από την συριακή σύγκρουση. Μολονότι, αρχικά έβλεπε με επιφυλακτικότητα και υπομονή την πορεία της κρίσης στη γείτονα χώρα, δεν άργησε να αντιληφθεί τους πολλαπλούς περιφερειακούς κινδύνους για την εθνική του ασφάλεια.

Οι απειλές που προκύπτουν για το Ισραήλ αφορούν, πρωτίστως την επεκτατική πολιτική της Τεχεράνης, η οποία, εκμεταλλευόμενη τον συριακό πόλεμο, πλησιάζει όλο και περισσότερο τα ισραηλινά σύνορα. Επιπλέον, η Ιερουσαλήμ θα πρέπει να μεριμνήσει, ούτως ώστε να αποτρέψει μία ενδεχόμενη διοχέτευση όπλων μαζικής καταστροφής στη Χεζμπολάχ, πράγμα που θα εγκυμονούσε σοβαρούς κινδύνους για το εσωτερικό της χώρας. Βλέποντας τον ατέρμονο χαρακτήρα της σύγκρουσης, η ισραηλινή κυβέρνηση έκανε γνωστές τις «κόκκινες γραμμές» της, λέγοντας πως δεν θα δεχτεί την μεταφορά χημικών προς τον Λίβανο, την επέκταση της σύρραξης προς

το έδαφος του Ισραήλ και την παρουσία ριζοσπαστικών στοιχείων στην παραμεθόρια περιοχή. (Boms, 2017, p. 325)

Το Ισραήλ σε καμία περίπτωση δεν αποσκοπούσε σε οποιαδήποτε ανάμειξη στα ζητήματα που αφορούσαν την Συρία. Η τακτική ουδετερότητας που ακολούθησε φανέρωνε την ανάγκη του να μην γίνει μέρος της σύγκρουσης και, κατά συνέπεια, στόχος των δυνάμεων που πολεμούν επί συριακού εδάφους. Επίσης, δεν επιδίωξε επίσημα την ανατροπή του Άσαντ, διατηρώντας επιφυλάξεις, καθώς από την πιθανή κατάρρευση του θα μπορούσε να υπάρξει άνοδος ριζοσπαστικών ομάδων.

Καθόσον, η σύγκρουση προχωρούσε προς τα ισραηλινά σύνορα, η κυβέρνηση εγκατέλειψε την πολιτική απάθεια. Το 2014 σημειώθηκε επίθεση σε ισραηλινούς στρατιώτες στα υψώματα του Γκολάν από την οργάνωση Αλ Νούσρα. (Boms, 2017, p. 327), πράγμα που φανέρωνε ότι οι συνέπειες της παρατεταμένης κρίσης αγγίζουν πλέον και το Ισραήλ. Ακολούθησε σειρά αεροπορικών επιδρομών, προκειμένου να πληγούν ιρανικές βάσεις, βάσεις εκπαίδευσης της Χεζμπολάχ και εγκαταστάσεις του Συριακού στρατού.

Η χαμηλής κλίμακας στρατιωτική εμπλοκή εκ μέρους του Ισραήλ επικεντρώνεται κυρίως σε πλήγματα που αφορούν τον μεγαλύτερο αντίπαλό του, το Ιράν, αλλά και τους συμμάχους του. Οι δύο χώρες, με φόντο την συριακή σύγκρουση, επιδιώκουν να λύσουν τις διαφορές τους σε ουδέτερο έδαφος, αποφεύγοντας την ευθεία στρατιωτική αντιπαράθεση, η οποία θα επέφερε βαρύτατες απώλειες και για τις δύο πλευρές.

Η.Π.Α

Μετά το ξέσπασμα των διαδηλώσεων που πυροδότησε η Αραβική Άνοιξη, η αμερικανική παρέμβαση στη Συρία ξεκίνησε με την παροχή μη στρατιωτικού υλικού σε ομάδες της αντιπολίτευσης. Ωστόσο, η πρώτη επιβεβαιωμένη χρήση χημικών από το καθεστώς Άσαντ, άλλαξε την μορφή βοήθειας, η οποία πλέον αφορούσε την εκπαίδευση Σύριων ανταρτών, καθώς και την εξόπλισή τους με «θανατηφόρο υλικό», με απώτερο στόχο την ανατροπή της κυβέρνησης. Η συνεισφορά στην συριακή αντιπολίτευση επιδίωκε και την αντιμετώπιση των ιρανικών δραστηριοτήτων στη Συρία, οι οποίες αποσκοπούσαν στην διατήρηση της επιρροής της Τεχεράνης σε μία περιοχή «κλειδί» για τα γεωστρατηγικά της συμφέροντα.

Είναι γνωστό πως η ευρύτερη περιοχή της Μ. Ανατολής απαρτίζεται από χώρες-σύμμαχους των Η.Π.Α, για τις οποίες οι αποσταθεροποιητικές ενέργειες σε γειτονικά εδάφη επηρεάζουν άμεσα και τις ίδιες. Η εθνική ασφάλεια σε κράτη όπου τα

αμερικανικά συμφέροντα είναι πολλαπλά, όπως η Ιορδανία, το Ισραήλ και η Σ.Α, τέθηκε σε σοβαρό κίνδυνο, έπειτα από την επέλαση τζιχαντιστικών ομάδων σε Ιράκ και Συρία, γεγονός που παρακίνησε την κυβέρνηση των Η.Π.Α να αναλάβει εκ νέου δράση. Οι ανησυχίες της Ουάσινγκτον, αναφορικά με την κατάσταση στη Συρία, σχετίζονταν, πρωτίστως, με την αποτελεσματική αντιμετώπιση του ISIS και, δευτερευόντως, με την καθαίρεση Άσαντ από την εξουσία.

Η ανάπτυξη δυνάμεων του Ι.Κ σε περιοχές της Συρίας επέστησε την προσοχή της κυβέρνησης Ομπάμα, η οποία προηγουμένως δεν είχε εγκρίνει στρατιωτική εμπλοκή στη συριακή επικράτεια, παρά τις «κόκκινες γραμμές» που είχε θέσει, σχετικά με την χρήση χημικών. Προκειμένου να μην καταλήξει η Συρία πεδίο για τις επιχειρήσεις του ISIS στο Ιράκ, οι Η.Π.Α ξεκινούν αεροπορικές επιδρομές σε περιοχές υπό τον έλεγχο του Ισλαμικού Κράτους και ανακοινώνουν, υπό την αιγίδα του υπουργείου Άμυνας, την δημιουργία συνασπισμού κρατών για την αντιμετώπιση του, με την ονομασία Operation Inherent Resolve. (Humud, 2022, p. 1) Η Δύση αντιλήφθηκε ότι δεν ήταν σε θέση να επιτρέψει την επανάληψη ενός δεύτερου «Αφγανιστάν» στο έδαφος της Συρίας, συνεπώς έπρεπε να λειτουργήσει συλλογικά, σε συνεργασία με τους συμμάχους της στη περιοχή, ούτως ώστε να μην εκτραχυνθεί περαιτέρω η σύγκρουση.

Αρχικά, η υποστήριξη των Η.Π.Α αφορούσε τις δυνάμεις του ελεύθερου συριακού στρατού (FSA), η οποία όμως επεκτάθηκε και επικεντρώθηκε, κυρίως, στην παροχή οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας στις κουρδικές-συριακές δημοκρατικές δυνάμεις (SDF). Οι τελευταίες αποδείχθηκαν ο ικανότερος «αντιπρόσωπος» της Δύσης επί του πεδίου, έτοιμες να προασπιστούν τα αμερικανικά συμφέροντα, και η ασφαλέστερη επιλογή, προκειμένου να μην βρεθεί στρατιωτικό υλικό σε χέρια ομάδων με ακραίο ιδεολογικό πρόσημο.

Τουρκία

Από το πρώιμο στάδιο της συριακής κρίσης η Άγκυρα έλαβε θέση κατά του Άσαντ, καταδικάζοντας τις ενέργειες του καθεστώτος. Το ευνοϊκό κλίμα συνεργασίας των προηγούμενων ετών ανάμεσα στις δύο χώρες επισκιάστηκε από τις αναταραχές που προκλήθηκαν στο εσωτερικό της Συρίας, για τις οποίες έμμεσος αυτουργός θεωρούνταν ο ίδιος ο Άσαντ. Η τουρκική κυβέρνηση συνέδραμε στην υποστήριξη ομάδων της αντιπολίτευσης, ενώ λειτούργησε και ως διαμετακομιστικός κόμβος όπλων προς την Συρία.

Οι προκλήσεις που προέκυψαν από την σύγκρουση στη γείτονα χώρα έθεσαν σε κίνδυνο την εσωτερική ασφάλεια της Τουρκίας, δεδομένης της ανάπτυξης δυνάμεων του ISIS στα σύνορα της με την Συρία, αλλά και την κατάληψη συριακών εδαφών στα βόρεια από κουρδικές δυνάμεις. Το 2012 το καθεστώς Άσαντ εγκατέλειψε περιοχές στα βορειοανατολικά της χώρας, όπου η πλειονότητα ήταν κουρδική, «οι οποίες πέρασαν υπό τον έλεγχο του κόμματος της δημοκρατικής ένωσης (PYD), καθώς και της ένοπλης πτέρυγας του, των μονάδων προστασίας του λαού (YPG), που αποτελούν συριακές προεκτάσεις του PKK». (Orton, 2016, pp. 7-8)

Η Τουρκία σε καμία περίπτωση δεν μπορούσε να δεχτεί μία ενδεχόμενη δημιουργία αυτόνομου κουρδικού κράτους, μία «ανάσα» από τα σύνορα της, αλλά ούτε και την προέκταση των συγκρούσεων προς αυτήν. Έτσι, παρείχε στρατιωτική υποστήριξη σε ομάδες της συριακής αντιπολίτευσης, όπως ο ελεύθερος συριακός στρατός, αλλά και σε πιο ακραία στοιχεία, όπως το μέτωπο Αλ-Νούσρα, για να στοχεύσει τις κουρδικές οντότητες στα βόρεια.

Αντιλαμβανόμενη πως η στρατιωτική υποστήριξη στους μαχόμενους κατά του Άσαντ και του ISIS δεν ήταν αρκετή και πως η αστάθεια στο εσωτερικό της Συρίας έχει άμεσο αντίκτυπο στην δική της εθνική ασφάλεια, η Τουρκία διενήργησε στρατιωτικές επεμβάσεις στα βόρεια, για να δημιουργήσει μία «ασφαλή ζώνη». Η πρώτη εξ αυτών των επιχειρήσεων, η «ασπίδα του Ευφράτη», όπως ονομάστηκε, έλαβε χώρα μεταξύ '16-'17 και πέτυχε τους αρχικούς της σκοπούς, που ήταν η κάθαρση των συνόρων από το ΙΚ και οι άμβλυνση των δραστηριοτήτων του YPG. (Stein, 2017, p. 4)

Η άμεση επέμβαση της Άγκυρας στο εσωτερικό της Συρίας επόμενο ήταν να έχει και συνέχεια, έπειτα από την επιτυχή έκβαση της. Ακολούθησε και δεύτερη στρατιωτική απόπειρα, η επιχείρηση «Κλαδί Ελιάς», όπου οι τουρκικές δυνάμεις σε συνεργασία με τον FSA εκκαθάρισαν τον βορειο-δυτικό θύλακα της περιοχής Αφρίν από το YPG το 2018. (Kostem, 2021, pp. 8-9)

Η κουρδική αυτόνομη περιοχή που δημιουργήθηκε στη βόρεια Συρία και η υποστήριξη των δυνάμεων της από τις Η.Π.Α αποτέλεσε ευθεία απειλή για την Τουρκία.

2.2 Μη κρατικοί δρώντες - «αντιπρόσωποι»

Hezbollah

Η λιβανέζικη Χεζμπολάχ διαδραματίζει σήμερα αμφιλεγόμενο ρόλο για την διεθνή κοινότητα. Κατέχει πολλαπλές ιδιότητες, όπως αυτή του πολιτικού κόμματος, ενώ ταυτόχρονα περιλαμβάνει και στρατιωτική πτέρυγα. Ακόμα, προσδιορίζεται ως κίνημα υπερασπιζόμενο τα συμφέροντα του συιτικού πληθυσμού του Λιβάνου, αλλά και ως ομάδα πληρεξούσιων για λογαριασμό της Τεχεράνης στην περιοχή. Η ίδρυση της Χεζμπολάχ το 1982 απέβλεπε, κυρίως, στην αναθεωρητική στάση του Ισραήλ έναντι του Λιβάνου και σταδιακά απέκτησε απελευθερωτικό πρόσημο. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μία «ιρανική απόπειρα να συγκεντρωθούν κάτω από την ίδια στέγη μαχητές ποικίλων συιτικών ομάδων, με κέντρο το Λίβανο». (Levitt, 2015, p. 11)

Οι στενές σχέσεις της με το Ιράν την βοήθησαν να αναβαθμιστεί από μία απλή περιφερειακή οργάνωση σε μία εκ των μεγαλύτερων πολιτοφυλακών με προηγμένο οπλοστάσιο. Οι στόχοι των δύο ταυτίζονταν, καθώς περιελάμβαναν σκληρή ρητορική κατά του Ισραήλ και εναντίωση προς τις επεκτατικές τακτικές της Δύσης, ιδιαιτέρως αυτές των Η.Π.Α.

Η στρατιωτική παρουσία της Χεζμπολάχ στη Συρία, έπειτα από το ξέσπασμα της σύρραξης θεωρούνταν αυτονόητη, δεδομένης της συμμαχικής της σχέσης με το Ιράν⁶. Ο ηγέτης της, Χασάν Νασράλα, παραδέχτηκε την παρουσία αντρών της οργάνωσης επί συριακού εδάφους, για λογαριασμό της κυβέρνησης Άσαντ. Ήταν εμφανές από την επέμβαση της στο πεδίο ότι κατείχε τον ρόλο πληρεξούσιου για την ιρανική κυβέρνηση⁷ και λειτουργούσε υπό την ομπρέλα ενός «συνασπισμού», ο οποίος πάσχιζε να διατηρήσει το συριακό καθεστώς αμετάβλητο.

Εκτός από ετοιμοπόλεμο προσωπικό, η οργάνωση παρείχε στον συριακό στρατό «εκπαιδευτές και στρατιωτικούς συμβούλους, αναγνωριστικά και ελεύθερους σκοπευτές, ενώ η εμπειρία της Χεζμπολάχ στον ανταρτοπόλεμο λειτούργησε συμπληρωματικά για τον στρατό του καθεστώτος». (Saouli, 2018, p. 190)

Η άμεση στρατιωτική επέμβαση της συιτικής πολιτοφυλακής στη Συρία αποσκοπούσε σε μία στρατηγική περιφερειακού ανταγωνισμού. Το Ιράν αναντίρρητα δεν ήταν σε θέση να έρθει σε ευθεία σύγκρουση με τους περιφερειακούς του αντιπάλους, οπότε η Συρία λειτούργησε ως «αρένα πληρεξούσιων» για την προάσπιση γεωστρατηγικών

⁶ Ο ηγέτης της Χασάν Νασράλα σε ομιλία του το 2000 ξεχώρισε δύο σημαντικούς παράγοντες, «τον Ιμám Χομεϊνί, που δεν εγκατέλειψε τον Λίβανο, την Συρία, αλλά και την Παλαιστίνη και τον Χαφέζ Αλ-Άσαντ, διότι χωρίς αυτόν δεν θα ήταν εφικτός ο πόλεμος της Χεζμπολάχ έναντι του Ισραήλ». (Saouli, 2018, p. 147)

⁷ Υπολογίζεται ότι η Τεχεράνη δαπανά 200 εκατομμύρια ετησίως για χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων της Χεζμπολάχ. (Levitt, 2015, p. 12)

συμφερόντων. Μολονότι, για την Χεζμπολάχ η παρέμβαση στη Συρία σχετίζονταν με την αντιμετώπιση του ISIS και σουνιτικών ομάδων της αντιπολίτευσης, η ευρύτερη εικόνα μαρτυρά ιρανικό «δάκτυλο» που προσπαθεί να διατηρήσει την φιλοιρανική κυβέρνηση Άσαντ, περιορίζοντας τις φιλοδοξίες άλλων περιφερειακών πολιτικών δρώντων.

Η στάση του κινήματος αναφορικά με την συριακή επέμβαση δίχασε τον λαό του Λιβάνου, μεγάλη μερίδα του οποίου θεωρεί την Χεζμπολάχ φερέφωνο των μουλάδων της Τεχεράνης. Εν μέρει, υποκριτικό εξ' ονόματος ενός κινήματος με απελευθερωτικό χαρακτήρα, ενθαρρυντικό προς τις εξεγέρσεις που εκδηλώθηκαν στον αραβική επικράτεια, να υπερασπίζεται τώρα τις καταπιεστικές τακτικές Άσαντ σε βάρος του λαού του.

Jabhat Al-Nusra

Το μέτωπο Αλ-Νούσρα εμφανίστηκε στις απαρχές του συριακού εμφυλίου και δηλώνει παρόν στα πεδία των μαχών μέχρι σήμερα. Πιστό στο νόμο της σαρία, το τζιχαντιστικό κίνημα που δραστηριοποιείται στην συριακή επικράτεια, προσδοκά την ίδρυση χαλιφάτου, εφόσον επιτύχει την απομάκρυνση Άσαντ από την ηγεσία της Συρίας. Για αυτούς το υπάρχον καθεστώς είναι κοσμικό, διέπεται από Σίιτες και πρέπει να αντικατασταθεί από ένα «σουνιτικό ισλαμικό κράτος». (Adraoui, 2019, p. 261)

Αν και εξ' αρχής η οργάνωση έκανε γνωστό πως εναντιώνεται στον συνασπισμό υπέρ του Άσαντ, οι σχέσεις που τις «χρέωσαν» με την Αλ-Κάιντα εμπόδισε τους κρατικούς δρώντες να της παρέχουν στρατιωτική υποστήριξη. Η ένταξη της από τις Η.Π.Α στον κατάλογο των τρομοκρατικών οργανώσεων την μετατόπισε σε αντίπαλα στρατόπεδα από τους πληρεξούσιους της Δύσης, ωστόσο η οικονομική της ενίσχυση συνεχίστηκε από κράτη του Κόλπου.

Παρόλα αυτά, εξακολουθεί να δρα ως πληρεξούσιος προς όφελος του αντι-ιρανικού συνασπισμού, υπό την αιγίδα περιφερειακών πολιτικών δρώντων, αλλά και κατά του ίδιου του Άσαντ, παραμένοντας όμως ανεξάρτητη. (Adraoui, 2019, p. 269) Συνέβαλε στις προσπάθειες αντιμετώπισης του Ι.Κ, μολονότι ασπάζονταν ένα κοινό όραμα, εν τέλει, «τράβηξαν» χωριστούς δρόμους και βρέθηκαν αντίπαλοι στη Συρία.⁸

⁸ Ο ηγέτης του Ι.Κ, Αμπού Μπαρκ Αλ-Μπαγκντάντι ανακήρυξε την αλ-Νούσρα μέρος της οργάνωσής του, παρότι η ίδια αρνήθηκε. Τον Φεβρουάριο του 2014, ο ηγέτης τη Αλ-Κάιντα, Αλ- αποκηρύσσει

Το 2016 μετονομάζεται σε Jabhat Fatah al-Sham ύστερα από πίεση που δέχτηκε από πολιτικούς δρώντες που την χορηγούσαν, προκειμένου να αποκολληθεί από την Αλ-Κάιντα, παρά την διχογνωμία που επικρατούσε για το αν σχετίζονται ή όχι. (Giustozzi, 2020, p. 6) Οι άτυπες επαφές της με χώρες του Κόλπου της απέφεραν κέρδη, τα οποία την βοήθησαν να εξελιχθεί σε μία αξιόλογη δύναμη της συριακής αντιπολίτευσης⁹. Τερματίζοντας την σχέση της με την Αλ-Κάιντα, προσχωρεί σε συνασπισμό με την ονομασία Hay'at Tahrir al-Sham (HTS), στον οποίο συγχωνεύεται με άλλες πέντε σουνιτικές ομάδες της αντιπολίτευσης. (Center for International Security and Cooperation, 2021) Αν και έχει γνωστοποιήσει τις θέσεις της, η Αλ-Νούσρα φαίνεται ακόμα να αναζητά την ταυτότητα της. Δεν μπορεί να χαρακτηριστεί από αυτονομία, η συγχώνευση της με άλλους ομοϊδεάτες, αλλά και η εκβιαστική πράξη αλλαγής του ονόματος της, ελέω των πλούσιων χορηγών της, την καθιστούν εξαρτημένη από συμμαχίες, προκειμένου να επιβιώσει.

Τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί σε μία εκ των σημαντικότερων ομάδων της αντιπολίτευσης, με σημαντικά κέρδη στα πεδία των μαχών. Το 2015 κατέκτησε το κυβερνείο της Ιντλίμπ, ενώ το 2020 θεωρούνταν ως η κυρίαρχη μεταξύ των αντιπολιτευόμενων ομάδων, η οποία ήλεγχε το μεγαλύτερο μέρος του εδάφους της χώρας. (Giustozzi, 2020, pp. 1,4)

Syrian Democratic Forces (SDF)

Οι δημοκρατικές δυνάμεις της Συρίας αποτελούν σήμερα έναν από τους πιο μάχιμους και ικανούς συνασπισμούς στο συριακό έδαφος, ο οποίος έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην νίκη επί του Ι.Κ. Η ίδρυση του ξεκινά το 2015, όπου με την καθοδήγηση των Η.Π.Α, Χριστιανοί, Άραβες και Κούρδοι μαχητές ενώνονται σε έναν κοινό συνασπισμό (Van Wilgenburg, 2021), με απώτερο στόχο την αντιμετώπιση του ISIS. Επιπλέον, ίδρυσαν αυτόνομη διοικητική περιοχή σε εδάφη της βόρειας Συρίας, ευρύτερα γνωστή ως Ροτζάβα¹⁰.

Οι SDF περιλαμβάνουν στις τάξεις τους διαφορετικές ομάδες, όπως το YPG και YPJ.

δημόσια την ομάδα του Μπαγκντάντι, τερματίζοντας επίσημα τη συνεργασία τους. (Byman, 2015) Ζαουάχρι

⁹Το 2014 αριθμούσε 9.700 μαχητές, ενώ το 2016 ο προϋπολογισμός της ανερχόταν σε 350 εκατομμύρια δολάρια. (Giustozzi, 2020)

¹⁰Το 2018 μετονομάστηκε σε αυτόνομη διοίκηση της βόρειας και ανατολικής Συρίας (AANES), προκειμένου να «υποδηλώνει την πολυεθνική της διάσταση». (Palik & Tank, 2022)

Οι κουρδικές μονάδες προστασίας του λαού (YPG), οι οποίες ιδρύθηκαν το 2012 από βετεράνους του PKK (Van Wilgenburg, 2021), πλαισιώνουν τις συριακές δημοκρατικές δυνάμεις, αποτελώντας ουσιαστικά την «ραχοκοκαλιά» του συνασπισμού. Επίσης, περιλαμβάνουν τις κουρδικές μονάδες προστασίας γυναικών (YPJ), οι οποίες ιδρύθηκαν από τις YPG, και έχουν αποδειχθεί εξίσου αποτελεσματικές.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες αποτέλεσαν τον μεγαλύτερο υποστηρικτή των συριακών δημοκρατικών δυνάμεων, παρέχοντας τους οικονομική και στρατιωτική αρωγή, παρά τις όποιες αντιρρήσεις της τουρκικής ηγεσίας. Για την Τουρκία ο εν λόγω συνασπισμός υποκινείται και υποστηρίζεται από το εργατικό κόμμα του Κουρδιστάν (PKK), το οποίο έχει εντάξει μεταξύ των τρομοκρατικών οργανώσεων.

Ακόμα, η πολιτική πτέρυγα των YPG, δηλαδή το κόμμα της δημοκρατικής ένωσης (PYD) αποβλέπει στη δημιουργία ημιαυτόνομης ομοσπονδιακής περιοχής βόρεια της Συρίας, πράγμα στο οποίο η Άγκυρα είναι αντίθετη. (Casagrande, 2016) Ωστόσο, αυτό δεν πτόησε την στάση των Αμερικάνων, για τους οποίους οι SDF εξακολουθούσαν να αποτελούν το πολυτιμότερο σύμμαχο τους ενάντια στον αγώνα τους κατά του Ι.Κ.

Η κυβέρνηση Τραμπ αποφάσισε την απόσυρση όλων των στρατευμάτων της από περιοχές της βόρειας Συρίας, συνεπώς και της υποστήριξης της στις δημοκρατικές δυνάμεις, διατηρώντας μόνο μία υποτυπώδη παρουσία με ελάχιστο αριθμό στρατού. Η διακοπή της μεταξύ τους συμμαχίας, καθώς και της πολύτιμης αρωγής των Η.Π.Α οδήγησε τις SDF σε συμφωνία με το καθεστώς Άσαντ, προκειμένου να αναχαιτιστεί η επιθετικότητα των Τούρκων και να διατηρηθούν τα εδάφη υπό τον έλεγχο τους.

Κεντρικός στόχος του συνασπισμού είναι η απελευθέρωση του συριακού λαού, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η αποτελεσματική αντιμετώπιση όλων των εχθρών και των τρομοκρατικών επιθέσεων, κάνοντας χρήση του νόμιμου δικαιώματος άμυνας που απορρέει από τους διεθνείς χάρτες. (King Faisal Center for Research & Islamic Studies, 2016)

Free Syrian Army (FSA)

Ο ελεύθερος συριακός στρατός αποτελεί μία επιπλέον πτυχή της «αντιπολίτευσης» στη Συρία, που εναντιώνεται στο βάνανσο καθεστώς και προσδοκά να το ανατρέψει. Κατά την αρχή του εμφυλίου το 2011, ζητήθηκε από αξιωματούχους των ενόπλων δυνάμεων να στραφούν κατά του εξεγερμένου λαού, αίτημα το οποίο δεν

αποδέχτηκαν. Πιο συγκεκριμένα, την ίδια χρονιά ο συνταγματάρχης Riyadh al-Asad, εργαζόμενος της συριακής πολεμικής αεροπορίας, αυτομόλησε προχωρώντας στην ίδρυση του FSA, μαζί με άλλους αποστάτες στρατιωτικούς. (Commings & Lesch, 2014, p. 408) Πέρα από τον κεντρικό του στόχο, ήτοι της εκθρόνισης Άσαντ και των δυνάμεων του, ο FSA κατέβαλε και προσπάθειες ανάσχεσης του Ι.Κ.

Τα πρώτα χρόνια δημιουργίας του δέχτηκε σημαντική εξωτερική υποστήριξη από τις Η.Π.Α, την Τουρκία, την Ε.Ε, αλλά και κράτη του Κόλπου. Αρχικά, η Ουάσινγκτον παρείχε μη στρατιωτικό υλικό, πολιτική την οποία αναγκάστηκε να αλλάξει έπειτα από την άνοδο τζιχαντιστικών οργανώσεων. Η, έως τότε, ανάμιξη των Η.Π.Α στα εσωτερικά της Συρίας είχε ως στόχο την καθαίρεση του καθεστώτος, όμως, η εμφάνιση του ISIS και άλλων ισλαμιστικών ομάδων, όπως η Αλ-Νούσρα, τον έθεσε σε δεύτερη μοίρα.

Οι στενές επαφές του FSA κυρίως με την Αλ-Νούσρα, καθώς και η άρνηση του να ταχθεί εναντίον της (Karadjis, 2017), συνέβαλαν στην διακοπή της αρωγής που λάμβανε. Για τον FSA οι συνθήκες που επικρατούν στη Συρία ήταν αυτές που συνέβαλαν στην άνοδο του ISIS, συνεπώς προϋπόθεση για την εξάλειψη του ήταν η ανατροπή του καθεστώτος και όχι το αντίστροφο. (Karadjis, 2017) Πέραν της εξωτερικής βοήθειας, ο FSA έπαψε σταδιακά να αποτελεί αξιόπιστη δίοδο για τους ξένους «χορηγούς» και την θέση του αναλαμβάνουν οι YPG και οι δυνάμεις των Κούρδων.

Στην αποτυχία του συνασπισμού να ηγηθεί της συριακής αντιπολίτευσης συνεισέφεραν εσωτερικοί παράγοντες και «τριβές» μεταξύ των μελών του. Σύμφωνα με τον Lister (2016) η αδυναμία του FSA «να επιδείξει αποτελεσματική διακυβέρνηση ήταν αυτή που ουσιαστικά έδωσε χώρο προς εκμετάλλευση τους ισλαμιστές». (p. 9) Απουσίαζε η πρέπουσα συνοχή, βασικό «συστατικό» για να φέρουν εις πέρας τις επιχειρήσεις τους, ενώ η διακοπή στρατιωτικής-οικονομικής βοήθειας υποβάθμιζε τις δυνατότητες του. Μολονότι, διέθετε τα φόντα για να εξελιχθεί στην κύρια δύναμη της συριακής αντιπολίτευσης με διεθνή αναγνώριση, «η απουσία κεντρικής ηγεσίας, οι περιφερειακές αντιπαλότητες και ο ανταγωνισμός των φατριών του ήταν αυτά που στέρησαν από τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό τον συγκεντρωτικό και μετριοπαθή χαρακτήρα, ούτως ώστε να εξελιχθεί σε αντάρτικο κίνημα». (Lister, 2016, p. 24)

ISIS

Η εμφάνιση του Ισλαμικού Κράτους σχετίζεται με την εισβολή των Η.Π.Α και Βρετανίας στο Ιράκ το 2003. Όπως επισημαίνει ο Mumford (2021) η δημιουργία της Αλ-Κάιντα στο Ιράκ μετά την αμερικανική επέμβαση ουσιαστικά αποτέλεσε έναυσμα για την μετέπειτα δημιουργία και εξάπλωση του Ι.Κ σε Ιράκ και Συρία. Η απρόκλητη εισβολή των Η.Π.Α προκάλεσε έξαρση του εξτρεμισμού στην Μέση Ανατολή, οι οποία συνοδεύτηκε από μακρόχρονη περίοδο αστάθειας και κοινωνικής αναταραχής.

Η Αλ-Κάιντα του Ιράκ είναι αυτή μέσω της οποίας αναπτύχθηκε ο ISIS και εξελίχθηκε σε αντάρτικη οργάνωση, που εναντιώθηκε στις Η.Π.Α και στην ιρακινή κυβέρνηση, υπό την καθοδήγηση του ηγέτη του Αμπού Μουσάμπ Αλ Ζαρκάουι. (Fuller, 2015, p. 8) Μετά τον θάνατο του τα ηνία αναλαμβάνει ο Αμπού Μπαρκ Αλ-Μπαγκντάντι, θέτοντας ως ύψιστο στόχο την ίδρυση χαλιφάτου. Η δράση τους εναντιώνεται κυρίως σε μειονότητες, όπως χριστιανούς, γιεζίντι και σουνίτες μουσουλμάνους (Fuller, 2015, p. 56), τους οποίους αντιμετωπίζουν ως άπιστους.

Το κενό που αφήνει η αποχώρηση των Ηνωμένων Πολιτειών από το Ιράκ σπείνει να εκμεταλλευτεί το Ι.Κ, το οποίο σε συνδυασμό με τις παθογένειες της ιρακινής κυβέρνησης να ηγηθεί αποτελεσματικά, δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για «αναγέννηση» ισλαμιστικών οργανώσεων.

Επιπρόσθετα, οι συνθήκες στην γειτονική Συρία δεν προωθούν την σταθερότητα στην περιοχή. Για το ISIS η αποδυνάμωση του συριακού καθεστώτος αποτέλεσε «χρυσή» ευκαιρία για άμεση εισβολή. Μετά από σχετικά εύκολη νίκη του επί των ιρακινών δυνάμεων το 2014, περνά στα χέρια του σημαντικό οπλοστάσιο (Van Dam, 2017, p. 67), το οποίο του παρέχει την απαραίτητα αυτοπεποίθηση για να ηγηθεί μίας νέας εκστρατείας.

Η κατάληψη συριακών εδαφών σε σύντομο χρονικό διάστημα, καθώς και η συνολική γεωγραφική έκταση του Ι.Κ προβλημάτισε τους κρατικούς δρώντες και, πιο συγκεκριμένα, τις Η.Π.Α, των οποίων η άρνηση να εμπλακούν εγκαίρως στρατιωτικά στη Συρία οδήγησε σε αναθεώρηση της ατζέντας τους.

Το 2014 οι Η.Π.Α ξεκινούν επισήμως αεροπορικές επιθέσεις¹¹ στη Συρία στο πλευρό της αντιπολίτευσης κατά του ISIS και του μετώπου Αλ-Νούσρα, ενώ παράλληλα υιοθετούν πρόγραμμα αξίας 500 εκ. δολαρίων για εκπαίδευση και εξοπλισμό σε επιλεγμένες ομάδες αντικαθεστωτικών. (Fuller, 2015, pp. 51-52) Επιπλέον, ηγούνται

¹¹ Μέχρι τα τέλη του 2014 οι Η.Π.Α είχαν εξαπολύσει 488 αεροπορικές επιδρομές στη Συρία σκοτώνοντας 1.119 μέλη του ΙΚ. (Fuller, 2015, p. 229)

διεθνούς συνασπισμού μαζί με τους δυτικούς συμμάχους και τις μοναρχίες του Κόλπου προς αντιμετώπιση του ISIS σε Ιράκ και Συρία.

Η οργάνωση προβαίνει σε πρωτοφανής βιαιότητες κατά των εχθρών της, αλλά και αμάχων. Δεν δίστασε να εκτελέσει εν ψυχρώ πολίτες ξένων χωρών, ως «απάντηση» στις ενέργειες των κυβερνήσεων τους, ενώ στρατολόγησε γυναίκες και παιδιά, τις οποίες ανάγκασε να παντρευτούν μαχητές της.

Η ευρεία δράση της στα κοινωνικά δίκτυα με διασπορά προπαγανδιστικού υλικού, μεταφρασμένο σε πολλαπλές γλώσσες, συνέβαλε σημαντικά στην προσέλκυση μαχητών από ξένες χώρες, ενώ ταυτόχρονα παρακινούσε ομοϊδεάτες της να πραγματοποιήσουν αντίστοιχες ενέργειες με αυτήν στις χώρες τους.

Μέχρι το 2018 το Ισλαμικό Κράτος είχε χάσει την δυναμική των προηγούμενων χρόνων. Όπως επισημαίνει ο Byman (2018) «η οργάνωση είχε χάσει σχεδόν όλα τα εδάφη της, μεγάλο μέρος των πόρων της και των μαχητών της». Η απώθηση της εκτός Συρίας δεν επέφερε καμία επιπλέον προοπτική για τερματισμό της κρίσης, παρά μόνο την μείωση των αντιμαχόμενων μερών.

Κεφάλαιο 3: Ο αντίκτυπος της συριακής κρίσης για την ευρωπαϊκή και περιφερειακή ασφάλεια: οι προκλήσεις που απορρέουν από την άνοδο του Ισλαμικού Κράτους και τις πολιτικές τοπικών κρατικών δρώντων με φόντο την Συρία

Τόσο ο συριακός εμφύλιος, όσο και η μετέπειτα μετάβαση του σε μακρόβια σύγκρουση δια «αντιπροσώπων» έθεσε σε κίνδυνο τα θεμέλια ασφάλειας, όχι μόνο της ευρύτερης Μ. Ανατολής, αλλά και της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Οργανώσεις σαλαφιστικού χαρακτήρα έδωσαν νέα δυναμική στην κρίση, βάζοντας στο στόχαστρο τους «απίστους» των «διεφθαρμένων» δυτικών κοινωνιών. Ούσα ευάλωτη σε περιφερειακές αλλαγές, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, η Ευρώπη έχει βρεθεί πλειστάκις μπροστά σε προκλήσεις ασφάλειας, που απορρέουν κυρίως από χώρες της περιοχής MENA. Το Ισλαμικό Κράτος αποτέλεσε την υπ' αριθμόν ένα απειλή για τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, ιδίως μετά την ραγδαία αύξηση τρομοκρατικών επιθέσεων σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, συμβάλλοντας περαιτέρω στα ήδη αυξημένα αντι-μουσουλμανικά αισθήματα των Ευρωπαίων πολιτών.

Σε περιφερειακό επίπεδο, τοπικοί πολιτικοί δρώντες θέλησαν να εκμεταλλευτούν το «ευνοϊκό» κλίμα που επικρατεί στη Συρία, προκειμένου να προωθήσουν τα συμφέροντα τους και, κάποιοι εξ'αυτών, να εξελιχθούν σε περιφερειακό ηγεμόνα. Ωστόσο, οι πολιτικές τους δυσχέραιναν την κρίση, επιφέροντας προκλήσεις ασφαλείας σε ολόκληρη την Μ. Ανατολή. Η συζήτηση εκτίνεται γύρω από τους στόχους και τις πολιτικές του Ισραήλ, της Τουρκίας, του Ιράν και της Σ.Α με σημείο αναφοράς την Συρία.

3.1 Η άνοδος του ISIS και οι προκλήσεις για την ευρωπαϊκή ασφάλεια

Το ήδη τεταμένο κλίμα της συριακής κρίσης επισκίασε η εισχώρηση του Ισλαμικού Κράτους στην σύγκρουση, πολεμώντας με απώτερο στόχο την ίδρυση χαλιφάτου και εναντίων οποιουδήποτε στεκόταν εμπόδιο στην υλοποίησή του. Η οργάνωση σε σύντομο χρονικό διάστημα κατέλαβε μεγάλο μέρος της συριακής επικράτειας, θέλοντας να επεκταθεί πέρα από αυτήν, φτάνοντας έως την Ευρώπη.

Παρότρυνε μουσουλμάνους, οι οποίοι κατοικούσαν στην Δύση να διεξάγουν επιχειρήσεις σε ευρωπαϊκές περιοχές κατά των «απίστων», προκειμένου να σπείρουν φόβο, αλλά και διχόνοια μεταξύ χριστιανών-μουσουλμάνων και δύσης-ανατολής.

Η Ευρώπη ταλανίστηκε από τον αντίκτυπο που είχε για αυτή η εξάπλωση του Ι.Κ στη περιοχή της Συρίας, με τις συνέπειες να λαμβάνουν διαστάσεις που ποικίλλουν.

Πρωτίστως, το «κύμα» τρομοκρατικών επιθέσεων με στόχο ευρωπαϊκές υποδομές, είτε ενορχηστρωμένες είτε εμπνευσμένες από το ΙΚ, «γνώρισε» ιδιαίτερη έξαρση από το 2014 και έπειτα. Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ 2014-2016 οι τζιχαντιστικές τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ευρώπη έχουν στοιχίσει την ζωή σε 273 άτομα, περισσότερα από όλα τα προηγούμενα χρόνια μαζί, όπου η πλειοψηφία εξ' αυτών είχε δεσμούς με το Ι.Κ (εκπαίδευση/καθοδήγηση/επιθέσεις από μοναχικούς λύκους σε συνεννόηση με εκπροσώπους του Ι.Κ). (Nesser, Stenersen, & Oftedal, 2016, p. 3)

Η ύπαρξη πολλαπλών ισλαμιστικών δικτύων σε κράτη όπως η Γαλλία και το Βέλγιο ουσιαστικά διευκόλυνε την μεταξύ τους συνεργασία, ενώ ο συντονισμός των ενεργειών τους από το Ι.Κ τους παρείχε αποτελεσματικότερη καθοδήγηση.

Από τις πλέον πολύνεκρες τρομοκρατικές επιθέσεις του 21ου αιώνα ήταν αυτές που πραγματοποιήθηκαν σε Γαλλία και Βέλγιο το 2015 και 2016 αντίστοιχα. Η πρώτη αφορά συντονισμένες επιθέσεις σε πολυσύχναστα σημεία του Παρισιού, ενώ η δεύτερη επιθέσεις στο αεροδρόμιο και το μετρό των Βρυξελλών. Τέσσερις μήνες μετά τις επιθέσεις στη Γαλλία, τα υπόλοιπα μέλη του ιδίου ισλαμικού πυρήνα πραγματοποίησαν τις επιθέσεις στο Βέλγιο, αφήνοντας πίσω τους 162 νεκρούς, ενώ αξιοσημείωτο είναι πως οι δράστες αυτής της εκστρατείας του Ι.Κ ήταν ημεδαποί, γεννημένοι και μεγαλωμένοι σε αυτές τις χώρες. (Brisard & Jackson, 2016, p. 1)

Τα τζιχαντιστικά δίκτυα κατά μήκος της Ευρώπης αποτέλεσαν δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ Ι.Κ και ευρωπαίων μαχητών, συνέβαλαν στην ενορχήστρωση και επιτυχή έκβαση επιθέσεων, παρέχοντας την απαιτούμενη τεχνογνωσία. Επιθέσεις σχετιζόμενες με το Ι.Κ πραγματοποιήθηκαν και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, φέρνοντας τις ευρωπαϊκές ηγεσίες αντιμέτωπες με ένα νέο «κύμα» τρόμου.

Ακόμα μία απειλή για την ασφάλεια της Ευρώπης προκύπτει από τους Ευρωπαίους μαχητές που ταξίδεψαν στη Συρία, απαντώντας στο κάλεσμα του Ι.Κ. Οι ξένοι μαχητές, ασπαζόμενοι την ισλαμική φιλοσοφία θέλησαν να ενταχθούν στις τάξεις του, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τους εχθρούς της οργάνωσης και να την βοηθήσουν να πραγματοποιήσει τον τελικό της στόχο.

Όπως αναφέρει η Europol στα ευρήματα της, μέχρι και το 2019 είχαν ταξιδέψει σε Συρία και Ιράκ 5 χιλιάδες Ευρωπαίοι, ενώ οι 1.500 εξ' αυτών επέστρεψαν στις χώρες προέλευσης τους. (Bergen, Sterman, & Salyk-Virk, 2019)

Εγείρονται ζητήματα ασφαλείας, εάν οι ξένοι μαχητές επιλέξουν να επαναπατριστούν, καθώς πλεον διαθέτουν εμπειρία, είναι χειραγωγημένοι και εκπαιδευμένοι, ενώ πιθανόν διατηρούν επαφές με ισλαμιστικά δίκτυα, για να τους κατευθύνουν. Συνεπώς, θα μπορούσαν εύκολα να τελέσουν για λογαριασμό του Ι.Κ τρομοκρατικά χτυπήματα προς δυτικούς στόχους.

Επιπλέον, την ίδια περίοδο τα προσφυγικά ρεύματα κορυφώθηκαν, επιφέροντας μία πρωτοφανή κρίση για τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Κύρια «πηγή» προέλευσης ήταν η Συρία, εξαιτίας της επιδείνωσης της σύγκρουσης και των τραγικών διαστάσεων που έλαβε η κρίση, κυρίως μετά την έλευση του ΙΚ και των θηριωδιών που διεξήγαγε κατά των αμάχων. Σύμφωνα με την Eurostat και την ύπατη αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους πρόσφυγες παραπάνω από 1 εκατομμύριο εκτοπισμένοι Σύριοι έχουν μετακομίσει στην Ευρώπη ως αιτούντες άσυλο ή πρόσφυγες από την έναρξη της σύγκρουσης. (Connor, 2018)

Οι ευρωπαίοι πολίτες διχάστηκαν και κυριάρχησε κλίμα αμφισβήτησης προς τους μουσουλμάνους και τις προθέσεις τους. Πλέον, έβλεπαν με καχυποψία τις αράδες μεταναστών που έφταναν εξ' ανατολών και με επιφυλακτικότητα τους μουσουλμάνους-ευρωπαίους. Πολλοί εξ' αυτών θεώρησαν τους πρόσφυγες απειλή για τα ευρωπαϊκά ιδεώδη, υπεύθυνους για την αυξημένη εγκληματικότητα και την δεινή οικονομική κατάσταση της Ευρώπης. Έρευνες, ωστόσο, δείχνουν πως «πρόσφυγες που γίνονται μόνιμοι μετανάστες έχουν χαμηλότερο ποσοστό εγκληματικότητας από τον γηγενή πληθυσμό». (Zunes, 2017, p. 2)

Η περιθωριοποίηση των προσφύγων, αλλά και του μουσουλμανικού πληθυσμού ευρύτερα, έχει αρνητικό αντίκτυπο για την εγχώρια ασφάλεια. Οι μουσουλμάνοι στη Γαλλία έχουν 2,5 φορές λιγότερες πιθανότητες να κλιθούν για συνέντευξη για δουλειά από τους χριστιανούς, ενώ κατοικούν σε προάστια αποκομμένοι από την κυρίαρχη γαλλική κοινωνία. (Bergen, Sterman, & Salyk-Virk, 2019) Οι άνθρωποι αυτοί τείνουν να συγκροτούν τα λεγόμενα «γκέτο», συνοικίες που κατοικούνται κυρίως από ομόθρησκους και ομοεθνείς, οι οποίοι αρνούνται να εναρμονιστούν με νόρμες, θεσμούς και συνήθειες των δυτικών κοινωνιών. Το να αισθάνονται ανεπιθύμητοι-αποξενωμένοι από την κοινωνία που ζουν αποτελεί πιθανή παράμετρο που συμβάλει στην καλλιέργεια αντι-δυτικών αισθημάτων, τα οποία με την σειρά

τους καθιστούν τον άνθρωπο ευάλωτο προς χειραγώγηση. Ειδικότερα, όπως τονίζει ο Constantin (2020), «οι δυσκολίες προσαρμογής και ένταξης στη νέα κοινωνία, σε συνδυασμό με την ύπαρξη ριζοσπαστικών-ισλαμιστικών ομάδων καθιστούν την κατηγορία των Σύριων προσφύγων εκτεθειμένη στη στρατολόγηση και στον ισλαμικό ριζοσπαστισμό». (p. 235)

Από τα ευρήματα προκύπτει πως «όταν τους επιτρέπεται να ενσωματωθούν, τείνουν να γίνονται παραγωγικοί πολίτες, να ξεκινούν μικρές επιχειρήσεις και να βάζουν πολύ περισσότερα χρήματα στο κοινωνικό σύστημα από όσα βγάζουν». (Zunes, 2017, p. 2)

Το ισλαμοφοβικό αφήγημα θέλησαν να εκμεταλλευτούν κόμματα με ακροδεξιό πρόσημο, η ατζέντα των οποίων περιελάμβανε σκληρή αντι-μεταναστευτική γραμμή και αντι-μουσουλμανικές πολιτικές. Χαρακτηριστικότερη περίπτωση αποτελεί το ουγγρικό ακροδεξιό κόμμα του Βίκτωρ Όρμπαν, ο οποίος ποινικοποίησε την παροχή βοήθειας σε παράνομους μετανάστες, ενώ δήλωσε πως τέτοιοι νόμοι είναι απαραίτητοι για τη διατήρηση της χριστιανικής ταυτότητας της Ευρώπης. (Kingsley, 2018)

Στο ίδιο μήκος κύματος και η γαλλική άκρα δεξιά, στις περιφερειακές εκλογές που πραγματοποιήθηκαν το 2015, ένα μήνα μετά την πολύνεκρη τρομοκρατική επίθεση, πέτυχε μία «ιστορική νίκη». (France24, 2015) Το κόμμα της Μαρί Λε-Πεν, προβάλλοντας αντι-μεταναστευτικό αφήγημα και επικρίνοντας την κυβέρνηση για τις πολιτικές της, αξιοποίησε την ευκαιρία που του δόθηκε. Σύμφωνα με τον Guardian (2015) «το ζήτημα της μεταναστευτικής κρίσης και οι επιθέσεις της 13ης Νοεμβρίου 2015 είναι θέματα που ευνόησαν την ψηφοφορία, προσθέτοντας ότι στις δημοσκοπήσεις, πριν και μετά τις επιθέσεις της 13ης Νοεμβρίου, μόνο το κόμμα της Λε-Πεν κατέγραψε ανοδική πορεία».

Εν ολίγοις, βλέπουμε τον αλληλένδετο χαρακτήρα της συριακής κρίσης και των πολύπλευρων συνεπειών της για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Η κρίση «γέννησε» αστάθεια και η αστάθεια, με την σειρά της, επέφερε ανασφάλεια, η οποία οδήγησε σε μαζικούς εκτοπισμούς, ενώ παράλληλα, δημιούργησε το ιδανικό περιβάλλον για να αναπτυχθούν ισλαμιστικά κινήματα, ο αντίκτυπος των οποίων έφτασε έως την Ευρώπη.

Η ευρωπαϊκή «γειτονιά» ήταν ανέφικτο να μείνει ανεπηρέαστη και επωμίστηκε το «κόστος» που της αναλογούσε. Η σύνδεση προσφυγικής κρίσης και αυξημένων αισθημάτων ισλαμοφοβίας στην Ευρώπη είναι φαύλος κύκλος, διότι, εφόσον η

σύγκρουση μαίνεται, οι προσφυγικές ροές θα παραμένουν, άρα το αντι-μουσουλμανικό κλίμα θα εξακολουθεί να υφίσταται.(Osiewicz, 2017) Φυσικά, σε αυτό προστίθεται και η αυξημένη τρομοκρατική απειλή, η οποία συνεισφέρει και αυτή στη διάδοση και υιοθέτηση αντι-μεταναστευτικών πολιτικών και ισλαμοφοβικών αντιλήψεων.

Οι ευρωπαίοι ηγέτες πρέπει να κατανοήσουν πως, εάν επιθυμούν σταθερότητα και συνθήκες ασφάλειας στην ήπειρο τους, πρέπει να προωθήσουν ρεαλιστικές λύσεις στην Μέση Ανατολή και ευρύτερα. Ηθικό δίδαγμα της συριακής κρίσης είναι πως οι ανεξέλεγκτες μεταναστευτικές-προσφυγικές ροές για τους Ευρωπαίους πολίτες αποτελούν ζήτημα «αγκάθι», πάνω στο οποίο «πατούν» ακροδεξιές πολιτικές, κερδίζοντας όλο και μεγαλύτερο έδαφος. Σε άμεση συνάρτηση με τις αυξημένες τρομοκρατικές επιθέσεις, απόρροια σε μεγάλο βαθμό της ανόδου του ΙΚ και των ευρωπαϊκών δικτύων του, η ισλαμοφοβία που «ανθεί» επιδρά αρνητικά στην εικόνα που σχηματίζει η δυτική κοινωνία για τους μουσουλμάνους, αποξενώνοντας και στοχοποιώντας τους.

3.2 Προκλήσεις που εγείρονται για την περιφερειακή ασφάλεια από τις πολιτικές τοπικών κρατικών δρώντων με φόντο την Συρία

Οι ατζέντες εξωτερικής πολιτικής χωρών της Μ. Ανατολής αναφορικά με την Συρία, μολονότι ποικίλλουν, ως προς τους καθορισμένους στόχους, «μοιράζονται» ένα κοινό: συμβάλλουν όλες αρνητικά στην υφιστάμενη αστάθεια. Παρακάτω θα αναφερθούν οι περιπτώσεις του Ιράν, της Σ.Α, του Ισραήλ και της Τουρκίας, οι πολιτικές των οποίων έχουν αρνητικό αντίκτυπο για την περιφερειακή ασφάλεια.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, για την Τεχεράνη ο πόλεμος στη Συρία, μολονότι έθεσε σε κίνδυνο τα συμφέροντα της, αποδείχθηκε ως ευκαιρία για μετατροπή της χώρας σε οδικό άξονα, μέσω του οποίου θα μεταφέρεται οπλικό υλικό από το Ιράν στην λιβανέζικη Χεζμπολάχ. Αν κοιτάξουμε βαθύτερα, ο εξοπλισμός της Χεζμπολάχ και άλλων πολιτοφυλακών, σε συνδυασμό με την αύξηση της ιρανικής παρουσίας σε Λίβανο και Συρία, εξυπηρετεί την τακτική «περικύκλωσης» που ακολουθεί το Ιράν προς τους δύο μεγαλύτερους περιφερειακούς ανταγωνιστές του, του Ισραήλ και της Σαουδικής Αραβίας.

Το εχθρικό κλίμα μεταξύ Τεχεράνης-Ιερουσαλήμ «καλλιεργήθηκε» από το 1979, έτος της ισλαμικής επανάστασης, με αντισιμιτικές πολιτικές για ολοκληρωτικό

αφανισμό του εβραϊκού κράτους. Η συριακή διένεξη έφερε το Ιράν ακόμα πιο κοντά στα βόρεια σύνορα του Ισραήλ, με τον εξοπλισμό πολιτοφυλακών, προσκείμενων στο θεοκρατικό καθεστώς, να μετατρέπει το ζήτημα σε απειλή εθνικής ασφάλειας για το Ισραήλ, καθιστώντας ορατό τον κίνδυνο μίας ευρείας και άμεσης σύγκρουσης μεταξύ των δύο.

Η κατασκευή μόνιμων στρατιωτικών βάσεων και εργοστασίων όπλων με ιρανική πρωτοβουλία στη Συρία, οι οποίες μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για προβολή ισχύος πέρα από αυτή, παρακίνησαν το Ισραήλ να δράσει μέσω αεροπορικών επιδρομών προς ιρανικές υποδομές και αποστολές προς την Χεζμπολάχ. (Congressional Research Service, 2019) Οι ανησυχίες των Ισραηλινών πηγάζουν από την πιθανή ανάπτυξη όπλων μεγάλου βεληνεκούς σε Συρία και Λίβανο, τα οποία μπορούν να στοχεύουν κρατικές υποδομές εντός της ισραηλινής επικράτειας.

Δικαιολογημένα λαμβάνουν τις απειλές αυτές σοβαρά, δεδομένου ότι οι ιρανικές πολιτικές στη Συρία χαρακτηρίζονται από επεκτατικές τάσεις. Η στενή συνεργασία της ιρανικής ηγεσίας και ο εξοπλισμός τόσο της παλαιστινιακής Χαμάς στη Γάζα, όσο και της Χεζμπολάχ σε Συρία και Λίβανο συμβάλει αποσταθεροποιητικά στην ασφάλεια της περιοχής, δημιουργώντας ευνοϊκές συνθήκες για μία νέα στρατιωτική σύγκρουση στη περιοχή, μέρος του οποίου θα είναι δύο πολιτικοί δρώντες με πανίσχυρο οπλοστάσιο.

Η απειλή που αποτελούν οι ιρανικοί πληρεξούσιοι σε Λίβανο, Συρία και Γάζα, οι οποίοι αναπτύσσονται κατά μήκος των συριακών-ισραηλινών συνόρων προέτρεψαν το Ισραήλ να ξεκινήσει την εκστρατεία «Campaign Between Wars», η οποία περιελάμβανε αεροπορικές επιδρομές εναντίων στόχων που σχετίζονται με το Ιράν σε Συρία, Λίβανο και Ιράκ, για να αποτραπεί η στρατιωτική περιχαράκωση της Συρίας. (Furlan, 2022, p. 175)

Ωστόσο, οι ισραηλινές πολιτικές, πέραν του ότι, προφανώς, δεν συμβάλουν θετικά στην ομαλοποίηση της κατάστασης, δεν επιφέρουν και τα επιθυμητά αποτελέσματα. Επικροτούν ανάλογες «πρωτοβουλίες» εκ μέρους του Ιράν, καθώς η άμεση στόχευση ιρανικών υποδομών εντός Συρίας από την ισραηλινή αεροπορία, μπορεί να πυροδοτήσει αντίστοιχες κινήσεις, παρασύροντας τις δύο χώρες σε ευθεία σύγκρουση. Οι επιθέσεις αυτές δεν απέτρεψαν την ιρανική στρατιωτική παρουσία και επιρροή στη Συρία, «απλώς διαταράσσουν ελαφρώς τα ιρανικά σχέδια για την οικοδόμηση ενός επιθετικού μετώπου κατά του Ισραήλ». (Dekel & Valensi, 2021)

Εάν το Ιράν εγκατασταθεί μία «ανάσα» από τα ισραηλινά σύνορα, το Ισραήλ θα πρέπει να βρίσκεται σε κατάσταση μόνιμης επιφυλακής για ενδεχόμενη επίθεση. Δεν είναι διατεθειμένο να επιτρέψει την «ιρανοποίηση» της Συρίας και την επέκταση της ιρανικής επιρροής σε γειτονικές του χώρες. Οι χρόνιες απειλές και η εμπρηστική ρητορική της Τεχεράνης την καθιστούν ως υπαρξιακή-περιφερειακή απειλή για τα ζωτικά συμφέροντα της Ιερουσαλήμ, αλλά και για τις μοναρχίες του Κόλπου.

Οι αντιθέσεις Τεχεράνης-Ριάντ έγιναν έκδηλες μετά την ισλαμική επανάσταση και την άφιξη του Αγιατολάχ Χομεϊνί, αποτυπωμένες τόσο σε ιδεολογικό, όσο και σε γεωπολιτικό επίπεδο. Από το 1979, η милитарιστική-επεκτατική πολιτική του Ιράν αποτελεί πρόκληση για την Σ.Α, καθώς εκμεταλλεύεται τα τοπικά κενά εξουσίας, αλλά και ένα δίκτυο εκπαιδευμένων και καλά οπλισμένων πληρεξούσιων, προκειμένου να διαδώσουν την ισλαμική επανάσταση σε ολόκληρη την Μ. Ανατολή. (Shihabi, 2018)

Αμφότεροι προσδοκούν να αποκτήσουν τα ινία της περιφερειακής κυριαρχίας, για αυτό επέλεξαν να εμπλακούν ενεργά στις τοπικές συγκρούσεις. Από ανταγωνισμός ήπιας ισχύος, η διαμάχη Ιράν-Σ.Α μετατράπηκε σε πόλεμο δια «αντιπροσώπων» για τον έλεγχο της Συρίας, η απώλεια της οποίας θα ήταν μεγάλη γεωπολιτική ήττα για τον ηττημένο. (Uzun & Eksi, 2017, p. 220) Ο έλεγχος της θα αποτελούσε πολύτιμο πλεονέκτημα για τα γεωστρατηγικά συμφέροντα και των δύο, ενώ μία ενδεχόμενη επικράτηση του ενός έναντι του άλλου θα περιόριζε την επιρροή του ενός και θα διατάραζε τις ισορροπίες ισχύος.

Η διάρκεια και η βαρβαρότητα της συριακής κρίσης είναι απόρροια της εργαλειοποίησης του πολέμου από το Ιράν και την Σ.Α, ενώ έχει συμβάλει στο ρήγμα μεταξύ Σουνιτών, με το Κατάρ να υποστηρίζει ομάδες προσκείμενες στην Μουσουλμανική Αδελφότητα, ενώ Ριάντ και Άμπου Ντάμπι παίρνουν σαφή θέση υπέρ των αντιπολιτευόμενων. (Al-Rasheed & Abdolmohammadi, 2018, p. 9) Η ιρανική «πериκύκλωση» στα βόρεια και νότια της Σ.Α, καθώς και η διαρκής υποστήριξη στο καθεστώς Άσαντ και μη κρατικές ομάδες κατέστησαν το Ιράν τον μεγαλύτερο περιφερειακό εχθρό του βασιλείου των Σαούντ.

Η επιλογή της Σ.Α να χρησιμοποιήσει «αντιπροσώπους» για την μεταξύ τους αντιπαράθεση, που «ξεδιπλώνεται» εντός Συρίας, επιβαρύνει ακόμη περισσότερο την κρίση. Δεδομένης της ισχύος των δύο χωρών και των προϋπαρχουσών διαφορών τους, η υποστήριξη αντίπαλων «στρατοπέδων» έχει προσδώσει μεγαλύτερη δυναμική στο πόλεμο. Αυτή η πολιτική του Ριάντ, όχι μόνο αποσταθεροποιεί περαιτέρω την

κατάσταση, αλλά είναι και αναποτελεσματική ως προς την εξάλειψη των Ιρανών από την Συρία, κάνοντας τις συνθήκες εξαιρετικά «ευνοϊκές» για μία κατά μέτωπο σύγκρουση δύο εκ των μεγαλύτερων περιφερειακών δρώντων της Μ. Ανατολής.

Οι δύο χώρες βρίσκονται αντιμέτωπες και στην Υεμένη, όπου η υποστήριξη του Ιράν στους τοπικούς πληρεξούσιους του, Χούθι, συμβάλλει περαιτέρω στο έκρυθμο κλίμα των σχέσεων τους. Οι αντάρτες Χούθι, ουκ ολίγες φορές έχουν εξαπολύσει επιθέσεις κατά κρίσιμων υποδομών στη Σαουδική επικράτεια, κατά τις οποίες έχουν χάσει την ζωή τους και Σαουδάραβες πολίτες.

Επιπρόσθετα, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τον διακαή πόθο της Τεχεράνης για απόκτηση πυρηνικού οπλοστασίου. Κάτι τέτοιο θα διατάρασσε τις ισορροπίες ισχύος, κυρίως, ως προς τις μοναρχίες του Κόλπου, και δη το βασίλειο των Σαούντ. Θα παρέσυρε τις δύο χώρες σε «κούρσα» εξοπλισμών, εξαιρετικά ανησυχητικών για τις περιφερειακές ισορροπίες, ανατρέποντας τα ως τότε δεδομένα και φέρνοντας ολόκληρη την Μ. Ανατολή αντιμέτωπη με μία νέα υπαρξιακή απειλή. Σε συνέντευξη του ο πρίγκιπας-διάδοχος της Σ.Α, Μοχάμεντ Μπιν Σαλμάν, ξεκαθάρισε ότι «εάν το Ιράν κατασκευάσει πυρηνική βόμβα, θα ακολουθήσουμε το συντομότερο δυνατό». (Hubbard, 2018)

Εάν αποκτήσει το Ιράν πυρηνικό όπλο, τότε θα μιμηθούν το παράδειγμα του και άλλοι πολιτικοί δρώντες της Μ. Ανατολής, προκειμένου να αντισταθμιστούν οι ισορροπίες ισχύος. Αυτό θα αποδυνάμωνε το σύστημα ασφαλείας της περιοχής και θα επικροτούσε περισσότερες συγκρούσεις από όσες υφίστανται σήμερα.

Μία ακόμα άτυπη διαμάχη μεταξύ των δύο χωρών, η οποία λαμβάνει θρησκευτικά χαρακτηριστικά, πηγάζει από την αντίθεση μεταξύ Σιιτών-Σουνιτών. Η ανάγκη των δύο κρατών να ηγηθούν του μουσουλμανικού κόσμου αποτελεί διαφορά επάνω στην οποία «πατά» η Τεχεράνη, προκειμένου να χειραγωγήσει τους σιιτικούς πληθυσμούς μουσουλμανικών χωρών υπό σουνιτικές ηγεσίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση του Μπαχρέιν, στενού συμμάχου του Ριάντ, όπου κατά την Αραβική Άνοιξη οι χώρες του Κόλπου έκαναν λόγο για ιρανική παρέμβαση πίσω από τις εκτενείς διαδηλώσεις.

Όσο η επιρροή του Ιράν σταδιακά εξαπλώνεται σε χώρες που γειτονεύουν με ισόβιους εχθρούς και περιφερειακούς ανταγωνιστές του, πολλαπλασιάζεται ο κίνδυνος μίας σοβαρής κλιμάκωσης, μίας νέας σύγκρουσης μεγαλύτερης εμβέλειας μεταξύ χωρών status quo, όπως το Ισραήλ και η Σ.Α, με αναθεωρητικές δυνάμεις, όπως το Ιράν.

Ανάλογη πρόκληση για την περιφερειακή ασφάλεια αποτελούν και οι τουρκικές πολιτικές αναφορικά με την Συρία, που επικεντρώνονται, κυρίως, στις ανησυχίες της Άγκυρας σχετικά με την ίδρυση αυτόνομου κουρδικού κράτους στα ΒΑ σύνορα τους. Οι ενέργειες της Τουρκίας σχετικά με το συριακό αντανακλούν πλήρως τους στόχους της, οι οποίοι αφορούν «τον περιορισμό των κουρδικών κερδών, καθώς και την παρεμπόδιση ενεργειών που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη δημιουργία αυτόνομης κουρδικής οντότητας». (Astorino-Courtois, 2017)

Οι στρατιωτικές της επιχειρήσεις στα βόρεια σύνορα με την Συρία στοχεύουν στην εξάλειψη της κουρδικής παρουσίας και στην δημιουργία μίας «ασφαλούς ζώνης» δέκα χιλιομέτρων από τα τουρκικά σύνορα. Ωστόσο, εάν αναλογιστεί κανείς την συνεισφορά των κουρδικών δυνάμεων στον αγώνα κατά του Ι.Κ με την βοήθεια των Η.Π.Α και την, εν τέλει, απόθνηση του εκτός συριακής επικράτειας, καταλήγει εύλογα στο συμπέρασμα, πως, αν αναχαιτιστεί η κουρδική παρουσία στα ΒΑ, αυξάνονται οι πιθανότητες επανεμφάνισης του.

Η Ουάσινγκτον θεωρεί ότι οι τουρκικές επεμβάσεις στη Συρία υπονομεύουν τον αγώνα κατά του ISIS, αλλά και τον ρόλο των κουρδικών δυνάμεων, οι οποίες φυλάσσουν χιλιάδες αιχμάλωτους του Ι.Κ και μέλη των οικογενειών τους. (Jeffrey, 2022) Η πολιτική της Τουρκίας επιφέρει επιπλέον πόλωση, έχει αρνητικό αντίκτυπο στην παρατεταμένη σύγκρουση, ενώ δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη εξτρεμιστικών ομάδων. Οι κουρδικές πολιτοφυλακές αποτελούν παράγοντα σταθερότητας και έναν εκ των πιο αξιόπιστων συμμάχων που διαθέτει η Δύση αυτή τη στιγμή στο πεδίο των συγκρούσεων.

Η Τουρκία προσδοκά να έχει λόγο στα τεκταινόμενα της Συρίας και να αποτελέσει μέρος των διεθνών εξελίξεων. Πασχίζει να αποβάλει την εικόνα που της «χρεώνουν» πολλοί, θέλοντας την να βρίσκεται απομονωνόμενη από την παγκόσμια πολιτική σκηνή, ενώ ταυτόχρονα διαπραγματεύεται με τις Μεγάλες Δυνάμεις αποσκοπώντας, φυσικά, σε πολιτικά ανταλλάγματα.

Ρεβιζιονιστικές πολιτικές, περιφερειακοί ανταγωνισμοί και πολιτικές σκοπιμότητες μεταξύ χωρών της Μ. Ανατολής, στενεύουν τα περιθώρια ομαλοποίησης και τερματισμού των πολέμων, επιφέρουν σύγχυση και κλιμάκωση στα πολιτικά δρώμενα. Κρατικοί δρώντες και μη υποδαυλίζουν το σύστημα ασφαλείας στην ευρύτερη Μ. Ανατολή, δημιουργώντας αποσταθεροποίηση και πολυετείς συγκρούσεις.

Συμπέρασμα

Μολονότι, η σύρραξη με την βοήθεια «αντιπροσώπων» δεν πρωτοεμφανίστηκε ως κατηγορία πολέμου κατά τον 21ο αιώνα, οι περισσότερες πολεμικές κρίσεις, οι οποίες διαδραματίζονται έως και σήμερα, ενέχουν το εν λόγω χαρακτηριστικό. Ιδίως στην περίπτωση πολέμων κατά μήκος της Μέσης Ανατολής, η συγκεκριμένη κατηγορία μονοπωλεί, για λόγους που διαφέρουν. Περιφερειακοί κρατικοί δρώντες και Μεγάλες Δυνάμεις επιλέγουν πληρεξούσιους, κυρίως, για να αποφευχθεί μία «κατά μέτωπο» σύγκρουση μεταξύ τους, πράγμα που θα ήταν εξαιρετικά επίζημιο και κοστοβόρο.

Έτσι, η επιλογή μη κρατικών ενόπλων ομάδων, οι οποίες, πολλές φορές, χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές/τζιχαντιστικές, για να τους εκπροσωπήσουν στο πολεμικό πεδίο, προάγοντας τα συμφέροντά τους, αποτελεί την καλύτερη δυνατή λύση. Η ανάγκη των κρατών για άμεση προβολή ισχύος και επικράτηση έναντι των αντιπάλων τους στενεύει τα περιθώρια επίλυσης, συμβάλει στη δημιουργία «ευνοϊκού» κλίματος ανάπτυξης τρομοκρατικών στοιχείων, αλλά και ανθρωπιστικών κρίσεων.

Με έναυσμα την μελέτη περίπτωσης της Συρίας, παρατηρείται πως η συνεισφορά «αντιπροσώπων» προσδίδει αρνητικό πρόσημο στην σύγκρουση, κάνοντας την πολυετή και αιματηρή. Η διαρκής παρουσία πολυάριθμων πληρεξούσιων, που υποκινούνται από κρατικούς δρώντες με διαφορετικές ατζέντες, συμβάλει καθοριστικά στη δυναμική του πολέμου, πολλώ δε μάλλον, όταν μεγάλες και περιφερειακές δυνάμεις υποστηρίζουν αντίπαλα στρατόπεδα.

Εν μέσω αποσταθεροποίησης της Συρίας, αναπτύχθηκαν τρομοκρατικές οργανώσεις, με κυριότερη το Ισλαμικό Κράτος, οι συνέπειες της επέλασης του οποίου επίδρασαν καθοριστικά στην ασφάλεια της ευρωπαϊκής ηπείρου, φέρνοντας την αντιμέτωπη με σωρεία τρομοκρατικών επιθέσεων. Ισλαμιστικά δίκτυα που δραστηριοποιούνται στην Ευρώπη, προσκείμενα και εμπνευσμένα από την δράση του Ι.Κ, προκάλεσαν ανασφάλεια, ενώ Ευρωπαίοι «μαχητές», ανταποκρινόμενοι στο κάλεσμα της οργάνωσης, αναχώρησαν για την Συρία, με ορισμένους να επιστρέφουν.

Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την προσφυγική/μεταναστευτική κρίση του 2015-16 ενθάρρυναν κόμματα με ακροδεξιό αφήγημα να κερδίσουν έδαφος. Στοχοποιώντας τους πρόσφυγες που κατέφθαναν κατά χιλιάδες και προσδιορίζοντας τους ως μουσουλμάνους με σκοπό να βλάψουν τις ευρωπαϊκές αξίες, συμβάλουν στην

καλλιέργεια αντι-μουσουλμανικών αισθημάτων και στην, κατ' επέκταση, περιθωριοποίηση τους από την κοινωνία, πράγμα το οποίο αποτρέπει την ομαλή ενσωμάτωση, παράγει αντι-δυτικά αισθήματα και επικροτεί την στρατολόγηση.

Πέραν τούτου, ο συριακός πόλεμος αποτέλεσε εφιαλτήριο και για πολιτικούς δρώντες της περιοχής, στην προσπάθεια τους να αναχαιτίσουν την επιρροή περιφερειακών ανταγωνιστών. Οι πολιτικές που ακολουθούν σχετικά με την Συρία, ουσιαστικά πολλαπλασίασαν τις προκλήσεις ασφαλείας για ολόκληρη την περιφέρεια.

Στο «όνωμα» της μάχης για περιφερειακή ηγεμονία και στην προσπάθεια να ηγηθεί του μουσουλμανικού κόσμου, το Ιράν, ο μεγαλύτερος αρωγός του συριακού καθεστώτος, εκμεταλλεύεται την σύγκρουση με απώτερο στόχο την υπονόμηση των περιφερειακών του εχθρών.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Συρία θεωρήθηκε κομβικό σημείο στην διαμάχη του με το Ισραήλ. Η διατήρηση ιρανόφιλης κυβέρνησης στη Συρία προσφέρει στην Τεχεράνη διαρκή στρατιωτική παρουσία σε εδάφη πολύ κοντά στην ισραηλινή επικράτεια, ενώ εξασφαλίζει χερσαία πρόσβαση σε Λίβανο και Γάζα, συνεπώς ευκολότερο εφοδιασμό σε Χεζμπολάχ και Χαμάς αντίστοιχα.

Δεδομένης της πολυετούς αντιπαράθεσης και των απειλών της ιρανικής ηγεσίας, το Ισραήλ έχει λάβει πολύ σοβαρά τις επεκτατικές βλέψεις του Ιράν. Πήρε μέρος στη συριακή διένεξη, κυρίως, μέσω αεροπορικών επιδρομών κατά ιρανικών στόχων, γεγονός που καθιστά υπαρκτό το ενδεχόμενο μίας ευθείας σύγκρουσης μεταξύ των δύο. Σε δηλώσεις του ο τέως πρωθυπουργός του Ισραήλ, Yair Lapid, επισήμανε πως «η ιρανική απειλή είναι η σοβαρότερη απειλή που αντιμετωπίζει το Ισραήλ» και πως «θα κάνουμε ό,τι πρέπει για να αποτρέψουμε το Ιράν να εδραιωθεί στα σύνορά μας». (Iran International Newsroom, 2022)

Ωστόσο, η πολιτική των αεροπορικών επιθέσεων δεν φαίνεται να έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα, καθόσον δεν στάθηκε ικανή να περιορίσει την ιρανική στρατιωτική εγκατάσταση εντός Συρίας. Οι μονομερείς ενέργειες του Ισραήλ με την στοχοποίηση ιρανικών εγκαταστάσεων, όσο και το δόγμα επεκτατισμού που ακολουθεί πιστά το Ιράν, δημιουργούν το κατάλληλο «έδαφος» για μία μεταξύ τους ευθεία αντιπαράθεση.

Σε ένα άλλο ανοιχτό «μέτωπο», αυτό μεταξύ Ριάντ και Τεχεράνης, το βασίλειο θεωρεί πως το Ιράν υπονομεύει την περιφερειακή ασφάλεια και στρέφεται κατά των συμφερόντων του, εξοπλίζοντας μία σειρά ενόπλων ομάδων σε πολεμικές περιοχές κατά μήκος της Μ. Ανατολής. Με αφορμή τις διενέξεις σε Συρία και Υεμένη, η Σ.Α

βρίσκεται υπό ιρανικό «κλοιό». Η επιλογή «μεσολαβητών» για να αντιμετωπίσει την ιρανική επιρροή στη Συρία συνέβαλε αρνητικά στη δυναμική της κρίσης. Μεγιστοποίησε την αστάθεια και δεν στάθηκε αναποτελεσματική για να αναχαιτίσει την ιρανική εξάπλωση.

Αμφότεροι, μέσω της άτυπης διαμάχης τους στη Συρία, συμβάλλουν στην πολυετή σύγκρουση, ενισχύουν τις προκλήσεις ασφαλείας, ενώ μέσω των ενεργειών τους υπονομεύουν τις προσπάθειες για ολοκληρωτική λύση.

Σε ανάλογο κλίμα κυμαίνονται και οι ενέργειες της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής αναφορικά με την Συρία. Πρωταρχικός στόχος της Άγκυρας ήταν η κατάλυση της κουρδικής κυριαρχίας στα ΒΑ της Συρίας και όχι η αποκατάσταση της σταθερότητας. Μολονότι, οι κουρδικές δυνάμεις εξάλειψαν την παρουσία του Ι.Κ στη Συρία και αποτελούν πυλώνα σταθερότητας στο βόρειο τμήμα της χώρας, αυτό δεν στάθηκε αρκετό για να περιορίσει τις τουρκικές ενέργειες εναντίων τους, διακινδυνεύοντας ακόμη και μία ενδεχόμενη επανεμφάνιση του Ι.Κ ή άλλων ριζοσπαστικών οργανώσεων.

Από τα παραπάνω, συμπεραίνεται, πως μία κρίση επιδρά άμεσα σε ολόκληρη την περιφέρεια, επιφέροντας αρνητικό αντίκτυπο σχεδόν σε όλα τα γειτονικά κράτη. Μιλώντας για την περίπτωση της Συρίας, παρατηρούμε ότι ένας πόλεμος που εκτυλίσσεται πολύ κοντά στα ευρωπαϊκά σύνορα είναι αναπόφευκτο να μην επηρεάσει την ίδια την Ευρώπη.

Ιδίως, όταν πρόκειται για μία κρίση, της οποίας η δυναμική έχει «εκτοξευθεί» εξαιτίας της ανάμειξης περιφερειακών κρατικών δρώντων, Μ. Δυνάμεων και «αντιπροσώπων», ήτοι ενόπλων ομάδων υπό την καθοδήγηση χωρών, που επιθυμούν άμεση ανάμειξη για δικούς τους σκοπούς.

Τόσο οι ενέργειες πολιτικών δρώντων, όσο και αυτές μη πολιτικών φορέων, δημιουργούν συνθήκες ανασφάλειας, λειτουργούν αποσταθεροποιητικά και επιφέρουν περισσότερες προκλήσεις για την ασφάλεια, από εκείνες που καλούνται να λύσουν.

Οι συνέπειες που απορρέουν διαβρώνουν τα θεμέλια ασφαλείας των χωρών, δυσχεραίνουν τις συνθήκες διαβίωσης, επικροτούν τις μακροχρόνιες κρίσεις και δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες για την διεξαγωγή συγκρούσεων μεγαλύτερης κλίμακας μεταξύ πολιτικών δρώντων με ισχυρά οπλοστάσια.

Οι εμπλεκόμενοι της συριακής κρίσης, πρωτίστως οι Μεγάλες Δυνάμεις, αλλά και περιφερειακές, θα πρέπει να έχουν κατά νου, πως ο τερματισμός της συριακής κρίσης

απαιτεί υιοθέτηση ρεαλιστικών λύσεων, αμοιβαία αποδεχόμενων από όλες τις πλευρές και επωφελείς, προπάντων, για τον συριακό λαό. Η υποστήριξη δυνάμεων με αναμφίβολη ατζέντα, προκειμένου να ανατρέψουν αντίπαλες δυνάμεις, με απώτερο στόχο την εξυπηρέτηση πολιτικών σκοπιμοτήτων, δεν «λειτουργεί», όπως έχει φανεί έως σήμερα. Η Συρία έχει βρεθεί «αιχμάλωτη» σε έναν φαύλο «κύκλο» συγκρούσεων, ενώ χρησιμοποιείται ως «ευνοϊκό» πεδίο διαμάχης για αμετανόητους εχθρούς και ανταγωνιστές, οι οποίοι αρνούνται πεισματικά να αποχωρήσουν.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adraoui, M.-A. (2019). The case of Jabhat Al-Nusra in the Syrian conflict 2011–2016: Towards a strategy of nationalization? *Mediterranean Politics* , 24 (2), pp. 260-267.

Aktürk, Ş. (2017). Turkey's role in the Arab spring and the Syrian conflict. *Turkish policy quarterly* , 15 (4), pp. 87-96.

Al-Rasheed, M., & Abdolmohammadi, P. (2018). *Saudi Arabia and Iran: Beyond Conflict and Coexistence?* Retrieved from Workshop Proceedings, LSE Middle East Centre: https://eprints.lse.ac.uk/89829/1/MEC_Saudi-Arabia-Iran_Published.pdf

Antoun, R. T., & Quataert, D. (Eds.). (1991). *Syria: Society, culture, and polity*. SUNY Press.

Astorino-Courtois, A. (2017). *Turkish interests in Syria and Iraq*. Retrieved from NSI Team: <https://nsiteam.com/sma-reachback-r2ql6-turkish-interests-and-albab/>

Austin, H. (2020). *What is Iran's secretive Quds Force?* Retrieved from NBC News: <https://www.nbcnews.com/news/world/who-are-iran-s-secretive-quds-forces-n1110156>

Bar-Siman-Tov, Y. (1984). The strategy of war by proxy. *Cooperation and Conflict* , 19 (4), pp. 263-273.

Bergen, P., Sterman, D., & Salyk-Virk, M. (2019). *Terrorism in America 18 Years After 9/11*. New America.

Berti, B., & Guzansky, Y. (2014). Saudi Arabia's Foreign Policy on Iran and the Proxy War in Syria: Toward a New Chapter? *Israel Journal of Foreign Affairs* , 8 (3), pp. 25-34.

Boms, N. (2017). Israel's Policy on the Syrian Civil War: Risks and Opportunities. *Israel Journal of Foreign Affairs* , 11 (3), pp. 323-336.

Brisard, J.-C., & Jackson, K. (2016). The Islamic State's External Operations and the French-Belgian Nexus. *CTC Sentinel* , 9 (11).

Byman, D. (2015, April). *Comparing Al Qaeda and ISIS: Different goals, different targets*. Retrieved from Brookings:
<https://www.brookings.edu/testimonies/comparing-al-qaeda-and-isis-different-goals-different-targets/>

Byman, D. (2018). *Where will the Islamic State go next?* Retrieved from Brookings:
<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/06/25/where-will-the-islamic-state-go-next/>

Byman, D. (2018, May). *Why engage in proxy war? A state's perspective*. Retrieved from Brookings: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/05/21/why-engage-in-proxy-war-a-states-perspective/>

Casagrande, G. (2016). The Road to Ar-Raqqah: Background on the Syrian Democratic Forces. *Institute for the Study of War* .

Charap, S., Treyger, E., & Geist, E. (2019). *Understanding Russia's Intervention in Syria*. Rand.

Chrisafis, A. (2015). Marine Le Pen's Front National makes political gains after Paris attacks. *The Guardian* .

Commins, D., & Lesch, D. W. (2014). *Historical Dictionary of Syria* (3rd ed.). Scarecrow Press.

Congressional Research Service. (2019). *Iran and Israel: Tension Over Syria*. Retrieved from Congressional Research Service: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10858>

Connor, P. (2018). *Most displaced Syrians are in the Middle East, and about a million are in Europe*. Retrieved from Pew Research Center: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/01/29/where-displaced-syrians-have-resettled/>

Constantin, M. (2020). Management of the "Syrian Refugee Crisis"-Repercussions on European Security. Impact/Measures Analysis. *LUMEN Proceedings* , 14, pp. 227-239.

Center for International Security and Cooperation. (2021). *Hay'at Tahrir al-Sham*. Retrieved from Stanford University: <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/hay'-tahrir-al-sham>

Coşkun, B. B., & Nielsen, S. Y. (2018). *Encounters in the Turkey-Syria Borderland*. Cambridge Scholars Publishing.

Dekel, U., & Valensi, C. (2021). *After a Decade of War in Syria, Israel Should Change its Policy*. Retrieved from Institute for National Security Studies: <https://www.inss.org.il/publication/israel-assad/>

Ehteshami, A., & Hinnebusch, R. A. (1997). *Syria and Iran : Middle Powers in a Penetrated Regional System*. Routledge.

El Ghamari, M. (2015). Jemen – the Proxy War. *Securitologia* , 2 (22), pp. 43-56.

Fox, A. (2019). Conflict and the Need for a Theory of Proxy Warfare. *Journal of Strategic Security* , 12 (1), pp. 44-71.

Fraihat, I. (2020). *Iran and Saudi Arabia : Taming a Chaotic Conflict*. Edinburgh University Press.

France24. (2015). Highlights from the first-round French regional elections 2015. *France24* .

Fuller, C. (Ed.). (2015). *Rise of ISIS: Background and Perspective From the UK and US*. Nova Science Publishers.

Fulton, W., Holliday, J., & Wyer, S. (2013). *IRANIAN STRATEGY IN SYRIA*. Retrieved from Institute of The Study of War:
<https://www.understandingwar.org/report/iranian-strategy-syria>

Furlan, M. (2022). Israeli-Iranian relations: past friendship, current hostility. *Israel Affairs* , 28 (2), pp. 170-183.

Giustozzi, A. (2020). A struggle for power: Al Nusra and Al Qaida in Syria. In *Studies in Conflict & Terrorism* (pp. 1-25). Taylor and Francis.

Goodarzi, J. (2010). *Iran and Syria*. Retrieved from Iran Primer:
<https://iranprimer.usip.org/resource/iran-and-syria>

Grainger, J. D. (2016). *Syria: An outline history*. Pen and Sword.

Groh, T. (2019). Sharpening the Definitions of indirect intervention and proxy war. In *Proxy War: The Least Bad Option* (pp. 26-40). Stanford University Press.

Hatahet, S. (2019). Russia and Iran: Economic Influence in Syria. *London: Chatham House* .

Hubbard, B. (2018). Saudi Crown Prince Likens Iran's Supreme Leader to Hitler. *The New York Times* .

Humud, C. (2022, November). Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. *Congressional Research Service* , pp. 1-29.

Jeffrey, J. (2022). *How the U.S Can Compromise With Turkey on Syria*. Retrieved from Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2022/12/09/us-turkey-incursion-syria-kurds-sdf-ypg-erdogan/>

Karadjis, M. (2017). US vs Free Syrian Army vs Jabhat al-Nusra (and ISIS): History of a hidden three-way conflict. *Marxist Left Review* .

Khatib, L. (2019). Syria, Saudi Arabia, the U.A.E. and Qatar: the 'sectarianization' of the Syrian conflict and undermining of democratization in the region. *British Journal of Middle Eastern Studies* , 46 (3), pp. 385-403.

Kingsley, P. (2018). *Hungary Criminalizes Aiding Illegal Immigrants*. Retrieved from New York Times: <https://www.nytimes.com/2018/06/20/world/europe/hungary-stop-soros-law.html>

King Faisal Center for Research & Islamic Studies. (2016). *Syrian Democratic Forces (SDF): From the Washington - Moscow agreement to Animosity with Turkey*. Retrieved from King Faisal Center for Research & Islamic Studies: <https://www.kfcris.com/pdf/2b2225c00020fa12fcdb990701b690f9581a512c9a455.pdf>

Kostem, S. (2021). Russian-Turkish cooperation in Syria: geopolitical alignment with limits. *Cambridge Review of International Affairs* , 34 (6).

Levitt, M. (2015). *Hezbollah: The Global Footprint of Lebanon's Party of God*. Georgetown University Press.

Lister, C. (2016). The Free Syrian Army: a decentralized insurgent brand. *The Brookings Project on US Relations with the Islamic World, Analysis Paper* (26), pp. 1-40.

Lund, A. (2019). From cold war to civil war: 75 years of Russian-Syrian relations. *Stockholm: Swedish Institute of International Affairs* .

Moghadam, A., & Wyss, M. (2020). The political power of proxies: Why nonstate actors use local surrogates. *International Security* , 44 (4), pp. 119-157.

Mumford, A. (2013). Proxy warfare and the future of conflict. *The RUSI Journal* , 158 (2), pp. 40-46.

Mumford, A. (2021). *The West's War Against Islamic State: Operation Inherent Resolve in Syria and Iraq*. Bloomsbury Publishing.

Naqvi, Y. (2017). Crossing the red line: The use of chemical weapons in Syria and what should happen now. *International Review of the Red Cross* , 99 (906), pp. 959-993.

Nesser, P., Stenersen, A., & Oftedal, E. (2016). Jihadi Terrorism in Europe: The IS-Effect. *PERSPECTIVES ON TERRORISM* , 10 (6), pp. 3-24.

Iran International Newsroom. (2022). *New Israeli PM Calls Iran 'Greatest Threat', After Fresh Strike In Syria*. Retrieved from Iran International: <https://www.iranintl.com/en/202207037495>

Orton, K. (2016). Turkey and The West in Syria: Course Correction. *Centre for the Response to Radicalisation and Terrorism, Policy Paper* (7), pp. 1-20.

Osiewicz, P. (2017). *Europe's Islamophobia and the Refugee Crisis*. Retrieved from Middle East Institute: <https://www.mei.edu/publications/europes-islamophobia-and-refugee-crisis>

Palik, J., & Tank, P. (2022). Rebel Governance: Ansar Allah in Yemen and the Democratic Union Party in Syria. *MIDEAST POLICY BRIEF* .

Phillips, C., & Valbjørn, M. (2018). 'What is in a Name?':the role of (different) identities in the multiple proxy wars in Syria. *Small Wars & Insurgencies* , 29 (9), pp. 414-433.

Plakoudas, S. (2017). Causes of the Arab Spring: A Critical Analysis. *Center for International Strategic Analyses (KEDISA) , Research Paper* (7).

Plakoudas, S. (2015). Putin, Assad, and geopolitics. *Middle East Review of International Affairs (Online)* , 19 (3).

Prados, A. (2008). Syria: US Relations and Bilateral Issues. In *Economics and Geopolitics of the Middle East* (pp. 107-124). NOVA.

Rauta, V., & Mumford, A. (2017). Proxy Wars and the Contemporary Security Environment. In *The Palgrave handbook of security, risk and intelligence* (pp. 99-115). London: Palgrave Macmillan.

Samii, A. W. (2008). A stable structure on shifting sands: assessing the Hizbullah-Iran-Syria relationship. *The Middle East Journal* , 62 (1), pp. 32-53.

Saouli, A. (2018). *Hezbollah: Socialisation and its tragic ironies*. Edinburgh University Press.

Seeberg, P. (2012). Syria and the EU. The crisis in Syria and the international sanctions with a focus on Syrian-EU relations. pp. 1-18.

Shihabi, A. (2018). *The Iranian Threat: The Saudi Perspective* . Retrieved from LSE Middle East Centre Blog: <https://blogs.lse.ac.uk/mec/2018/06/15/the-iranian-threat-the-saudi-perspective/>

Stein, A. (2017). Reconciling U.S.-Turkish Interests in Northern Syria. *Council on Foreign Relations* , pp. 1-19.

Tirman, J. (2011). The Reagan Doctrine: Savage War by Proxy. In *The Deaths of Others: The Fate of Civilians in America's Wars* (pp. 182-191). Oxford University Press.

Uzun, Ö. S., & Eksi, M. (2017). CONTINUITIES AND CHANGES IN IRAN'S FOREIGN POLICY: ANALYSIS OF SYRIAN CASE. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi* , 1 (3), pp. 205-228.

Van Dam, N. (2017). *Destroying a Nation: The Civil War in Syria*. Bloomsbury Publishing.

Van Wilgenburg, W. (2021). *SYRIAN DEMOCRATIC FORCES (SYRIA)*. Retrieved from European Council of Foreign Relations: <https://ecfr.eu/special/mena-armed-groups/syrian-democratic-forces-syria/>

Wastnidge, E. (2017). Iran and Syria: An enduring axis. *Middle East Policy* , 24 (2), pp. 148-159.

Williams, B. G., & Souza, R. (2015–16). Operation “Retribution”: Putin's Military Campaign in Syria. 23 (4), pp. 42-60.

Yacoubian, M. (2021). *Syria Timeline: Since the Uprising Against Assad*. Retrieved October 2022, from United States Institute of Peace: <https://www.usip.org/syria-timeline-uprising-against-assad>

Zunes, S. (2017). Europe's refugee crisis, terrorism, and islamophobia. *Peace review* (1), pp. 1-6.